

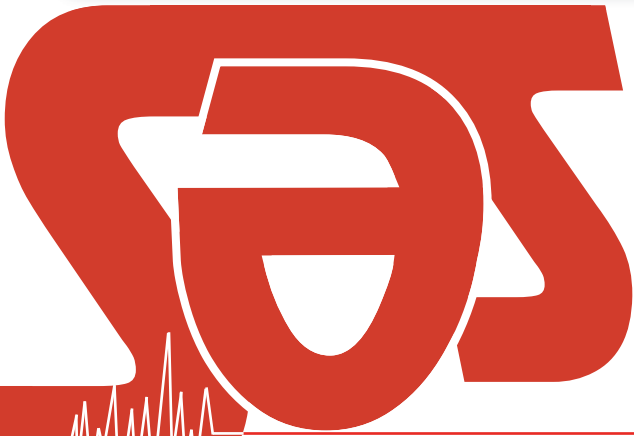
QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

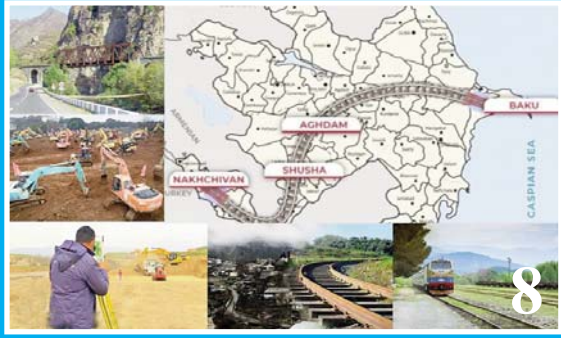

№ 029 (7197)

18 fevral 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

DİQQƏT: Zəngəzur dəhlizi açılır?

Böyük Qayıdış strategiyası - Cəbrayılə növbəti köç

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə ümumilikdə,
40 mindən çox insan yaşayır

Avropa Birliyi ölkələrinin keçirdikləri MÜHARİBƏ TƏLAŞI

İlmə vuraq, xalça toxuyaq:
Unudulmağa qoymayaq!

"USAİD-in əslində cinayətkar
bir təşkilat olduğu
çoxdan məlumdur"

İtirdiyimiz xüsusiyyətlər:
ədalət

"İcra olunmamış
cərimələrin
silinməsini xahiş
edə bilərlər"

Kim
kimə?..

Regionda yeni reallıqların müəllifi və postmünaqişə mərhələsinin ümumi geosiyasi ab-havasının yenilənməsində əsas söz sahibi olan Azərbaycan sabitlik və inkişaf üçün gənişmiqyaslı təşəbbüslər irəli sürür. "Bu gün sırr deyil ki, Azərbaycan dünyada çox etibarlı və ciddi tərəfdaş kimi tanınır. Azərbaycan o ölkələrdəndir ki, öz sözünü açıq deyir, müstəqil siyasət aparır. Əlbəttə ki, bunun təməlinə həm hərbi gücümüz, həm də şanlı Qələbəmiz dayanır", - deyə Prezident çıxışlarının birində bildirib. Prezident İlham Əliyev xalqımızın həyatında böyük dəyişikliklər yaradan tarixi vəzifələrin həyata keçirilməsi üçün və məsuliyyətini daşıyaraq milli maraqları ifadə edən siyasət həyata keçirir. Azərbaycan Prezidenti sübut edir ki, liderin malik olduğu nüfuz özündə şəxsi keyfiyyətlərin, siyasi dəyərlərin və prinsiplərin vəhdətini birləşdirir. Dövlət başçısının xalqın qəhrəmanı, hərbi sərkərdəsi olması onun intellektual potensialından və səriştəli idarəetmə bacarığından irəli gəlir. 21 illik prezidentliyi dövründə bütün sferalarda çevik islahatlar aparılıb, dövlət proqramları qəbul olunub.

44 günlük Vətən müharibəsində

Böyük Qayıdış strategiyası - Cəbrayıl növbəti köç

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda ümumilikdə, 40 mindən çox insan yaşayır

Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan Silahlı Qüvvələri qısa müddət ərzində Ermənistanın 30 il ərzində havadarlarının dəstəyi ilə qurduğu ordunu darmadağın edərək torpaqlarımızı azad etdi və beləliklə, ədalət, beynəlxalq hüquq bərpa olundu. Ermənistan və onun havadarları tərəfindən hərbi əməliyyatları dayandırmaq üçün Azərbaycana diplomatik və siyasi təzyiqlər göstərilərsə də, dövlət başçımızın qətiyyəti, siyasi iradəsi, prinsipial mövqeyi ölkəmizə qarşı olan hücumları darmadağın etdi və ağır məğlubiyyətə uğrayan düşmən Kapitulyasiya aktını imzalamağa məcbur oldu. 2020-ci ilin noyabrın 10-da Azərbaycan Prezidenti, Rusiya Prezidenti və Ermənistan baş nazirinin birgə bəyanatı imzalandı. Bəyanata əsasən, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Moskva vaxtı ilə saat 00.00-dan etibarən Dağlıq Qarabağ münaqişəsi zonasında atəşin və bütün hərbi əməliyyatların tam dayandırılması elan olundu.

CƏBRAYIL ŞƏHƏRİNƏ DAHA 42 AİLƏ - 205 NƏFƏR KÖÇÜRÜLÜB

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq, işğaldan azad edilmiş ərazilərə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramına əsasən, yenidən qurulan Cəbrayıl şəhərinə, respublikanın müxtəlif ərazilərində yataqxana, sanatoriya və inzibati

binalarda müvəqqəti məskunlaşmış ailələrdən ibarət növbəti köç karvanı Bakı şəhərinin Qaradağ rayonundan yola salınıb. Bu mərhələdə Cəbrayıl şəhərinə 42 ailə - 205 nəfər köçürülüb. Doğma yurda qayıdan Cəbrayıl sakinləri hərtərəfli dövlət qayğısı ilə ətəhə olunublar .

İKİNCİ QARABAĞ MÜHARİBƏSİ DÖVRÜNDƏ İŞĞALÇILARDAN AZAD EDİLMİŞ BİRİNCİ ŞƏHƏR

Cəbrayıl şəhərinin işğaldan azad olunmasından dörd ildən artıq zaman ötür. "Cəbrayılın azad olunmasının çox böyük əhəmiyyəti vardır. Çünki İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə işğalçılardan azad edilmiş birinci şəhər idi", - deyə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirib: "O vaxta qədər artıq müharibə bir həftə idi ki, gedirdi və 20-yə yaxın kənd azad edilmişdi, o cümlədən Cəbrayıl rayonunun kəndləri. Ancaq şəhər olaraq birinci şəhər Cəbrayıl olmuşdur və Cəbrayıl əməliyyatı xüsusi əhəmiyyətə malik idi", - deyən dövlətimizin başçısı Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Vətən müharibəsində əsl qəhrəmanlıq, fədakarlıq, rəşadət göstərdiyini bildirib. Cəbrayıl rayonu 27 ildən sonra düşmən işğalından azad edildi və Azərbaycan Ordusunun Xocavənd rayonunun cənub kəndləri və stra-

teji Hadrut qəsəbəsi istiqamətində hərbi əməliyyatlar keçirməsi üçün geniş imkanlar yarandı.

Cəbrayıl rayonunun işğalı zamanı rayon 1 şəhər, 4 qəsəbə və 97 kənddən ibarət idi. 2016-cı ilin aprel döyüşlərində ordumuz düşmən qüvvələrini Cəbrayıl rayonunun Lələtəpə yüksəkliyindən və ətraf ərazilərdən geri çəkilməyə məcbur etdilər. Vahid Azərbaycan rəmzi kimi qəbul edilən Xudafərin körpüsü Cəbrayıl rayonunda yerləşir. Bu körpü haqqında ilk məlumat VIII-IX əsrlərə aiddir. Xudafərin körpüsü Cənubi Azərbaycanla Şimali Azərbaycanın orta əsr şəhərlərini birləşdirən, karvan yolunun üstündə tikilib. O, həm də mühüm hərbi-strateji əhəmiyyət daşıyır. 2020-ci ilin oktyabrın 18-i də tariximizə daha bir şanlı gün kimi yazıldı. Cəbrayıl rayonunda yerləşən tarixi Xudafərin körpüsünün üzərində 27 il sonra üçrəngli Azərbaycan bayrağı ucaldıldı. Vətən Müharibəsində böyük zəfərlərə imza atan müzəffər ordumuz tarixi abidəni öz sahibinə qovuşdurdu. Azərbaycanın müharibədə qalib gəlməsindən altı gün sonra, noyabrın 16-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva işğaldan azad olunan Cəbrayıl rayonuna səfər etdilər. Cəbrayıl şəhərində və Xudafərin körpüsündə Azərbaycan bayrağını qaldırdı. 2020-ci il noyabrın 26-da "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı təsis edildi. Cəbrayıl uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak etmiş 12523 hərbi qulluqçu medalla təltif edildi.

2040-CI İLİN SONUNA QƏDƏR CƏBRAYIL ŞƏHƏRİNDƏ 15 000 SAKİN YAŞAYACAQ

Cəbrayıl şəhərinin Baş planına əsasən, müasir Cəbrayıl şəhəri özü və yaxınlıqdakı 5 kəndi ətəhə edəcək və şəhərin ümumi ərazisi 625 ha təşkil edəcək. Layihədə şimaldan cənuba doğru uzanan Çaylaqçay ətrafında şəhərin mərkəz hissəsində təklif olunan "yaşıl zolaq" şə-

hərin əsas onurğası kimi verilib. Qeyd edək ki, rayon ərazisində bir çox tarixi-memarlıq abidələrinin, o cümlədən Xudafərin körpüsünün yerləşməsi şəhərin gələcək özünəməxsus memarlıq görünüşünün yaradılmasında xüsusi rol oynayacaq. Şəhərin bərpası və inkişafı üçün 4 mərhələ nəzərdə tutulur. 2026-cı ilin sonunadək təqribən 3800 nəfərin şəhərdə yerləşəcəyi qeyd olunur, 2040-cı ilin sonuna qədər Cəbrayıl şəhərində 15 000 sakinin yaşayacağı proqnozlaşdırılır. Baş planda yaşayış üçün 143 hektar ərazi ayrılıb və burada az, orta mərtəbəli binaların, həyətəyanı sahəyə malik fərdi yaşayış evlərinin inşası nəzərdə tutulub. Əhalinin 82%-nin orta və azmərtəbəli çoxmənzilli binalarda, 18%-nin isə fərdi evlərdə yaşayacağı planlaşdırılıb. Yaşayış evlərinin layihələndirilməsi zamanı şəhər ərazisindən səmərəli istifadə və müasir memarlıq həlləri əsas götürülüb.

Baş planların hazırlanması zamanı məskunlaşma sisteminin formalaşdırılmasında əhalinin məşğulluğunun davamlılığı əsas götürülüb. Şəhərin məşğulluq imkanları rayon ərazisindən keçən beynəlxalq əhəmiyyətli magistral yollar və zəngin təbii ehtiyatlar nəzərə alınmaqla proqnozlaşdırılıb. Beləliklə, şəhərin iqtisadi inkişafında xidmət və sənaye sektorlarının böyük rol oynayacağı, kənd təsərrüfatı sahəsinin isə digər yaşayış məntəqələrində daha çox inkişaf edəcəyi göstərilib. Baş planda ictimai-igşüzar zona üçün 22.87 ha ərazi ayrılıb. Burada inzibati və ofis binaları, mərkəzi meydan, mədəniyyət, ictimai-iaşə və turizm obyektləri yerləşdiriləcək. Şəhərin Baş planı hazırlanarkən neqliyyatın planlaşdırılması zamanı insanyönümlü şəhər və təhlükəsiz hərəkət prinsipləri əsas götürülüb.

4428 SAKİN ÜÇÜN 940 FƏRDI EV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Cəbrayıl səfərləri bir sıra hadisələrlə tarixin

yaddaşına köçür. Dövlət başçımız tərəfindən rayonun Karxulu kəndinin təməli qoyulub. Cəbrayıl rayonunun inzibati ərazisinə daxil olan Karxulu kəndi şimaldan Əhməd-bəyli-Horadiz-Mincivan-Ağbend avtomobil yolu, cənubdan və cənub-şərqdən Horadiz-Ağbend dəmir yolu xətti ilə ətəhə olunub. 2040-cı ilədək kəndin layihələndirilən ərazisi 313 hektar təşkil edir və bu müddət ərzində kənddə 4428 sakin üçün 940 fərdi ev və bir neçə mərtəbəli bloku evlərin layihələndirilməsi, eləcə də tikintisi nəzərdə tutulur.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən ölkəmizdə həyata keçirilən iqtisadi siyasətin ən önəmli istiqamətlərindən biri sənaye sektorunun, xüsusilə də qeyri-neft sənayesinin sürətli inkişafıdır. Bu baxımdan yeni dövrün iqtisadi inkişaf tələbləri ilə uzlaşan müntərəqqi mexanizmlərin - sənaye zonalarının (sənaye parkları və məhəllələri) yaradılması və fəaliyyətinin genişləndirilməsi xüsusi önəm kəsb edir. İşğaldan azad edilmiş torpaqlarımızın ölkə iqtisadiyyatına reinteqrasiyası, yeni əməkdaşlıq imkanları, beynəlxalq və regional nəqliyyat-logistika dəhlizlərinin artan potensialı Azərbaycanın sürətli inkişafı üçün əlavə stimulyar yaradır. "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkının yaradılması da, məhz bu məqsəddə xidmət edir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən Cəbrayıl rayonunda "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkında yeni müəssisələrin təməli qoyulub.

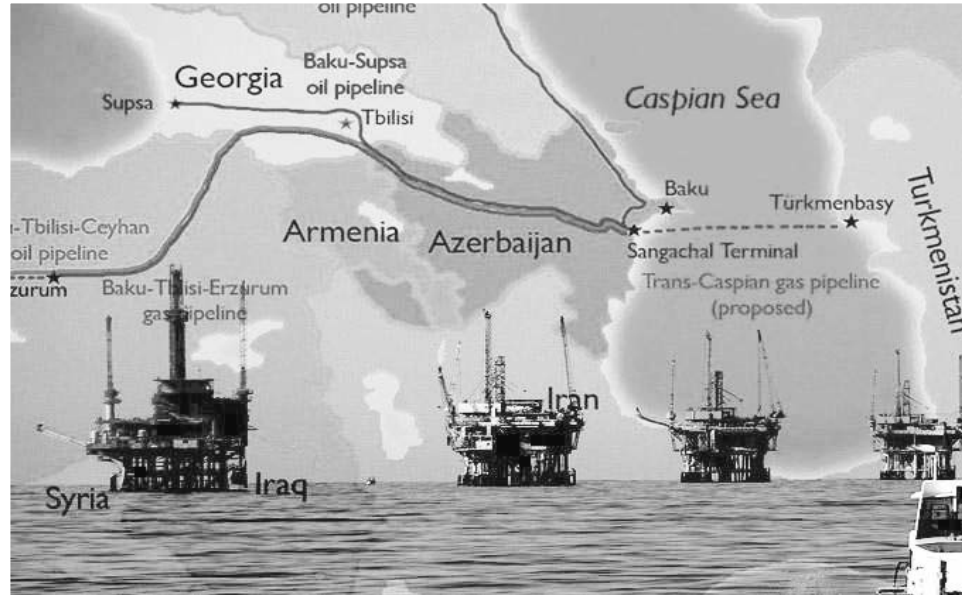
Azərbaycan Ordusu tərəfindən işğalçılardan azad edilən Cəbrayıl şəhəri yeni dövrünü yaşayır. Erməni vandalları, təcavüzkarları tərəfindən dağıdılmış əraziləri yenidən qurmaq böyük güc, potensial və zaman tələb edir. Ölkəmizdə yenidənqurma, abadlıq və quruculuq işlərinin aparılması məqsədi ilə bütün güclər səfərbər olunub və işğaldan azad edilən ərazilər yeni, işıqlı həyata qədəm qoyub.

Azərbaycan bu gün quruculuq meydanında imza atdığı lahiyələri ilə sözünü deyir. İşğaldan azad olunan ərazilərdə böyük abadlıq-quruculuq işləri davam etdirilir. Bildiyimiz kimi, azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur yaşıl enerji zonası elan edilmişdir. Bu və ya digər lahiyələr çox böyük perspektivə malikdir. Təhlükəsiz yaşayış və dövlət idarəetməsini təşkil etmək, şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məntəqələrinin tikintisini və dayanıqlı infrastrukturla təminatını həyata keçirmək, müasir standartlara uyğun xidmətlərin yaradılmasını təmin etmək və s. prioritet məsələ olaraq qarşıya qoyulub və əhalinin doğma torpaqlarına geri qayıdışının yüksək səviyyədə təminatı istiqamətində davamlı lahiyələr həyata keçirilir. İnkişaf strategiyası nəticəsində dünya miqyasında sabit və dayanıqlı iqtisadiyyatı, eləcə də böyük maliyyə resursları olan, global enerji təhlükəsizliyinin təminatında strateji rol oynayan Azərbaycan postpandemiya və postkonflikt dövründə keyfiyyətə yeni olan və 2022-2030-cu illəri ətəhə edən strateji inkişaf mərhələsinə daxil olub. Uğurla həyata keçirilən sosial-iqtisadi islahatlar milli iqtisadiyyatın davamlı inkişafını, müasir sosial-iqtisadi infrastruktur quruculuğu proseslərinin sürətlənməsini, insan kapitalının davamlı inkişafını təmin edir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Qərbin Xəzərin enerji resurslarına marağı getdikcə ciddi vəziyyət alır. Ənənəvi mənbələrin sıradan çıxması Avropanı düşündürməyə vadar edib. Xəzər regionunun enerji daşıyıcılarının Rusiyadan yan keçməklə dünya bazarlarına çıxarılması ilə bağlı müzakirələr 1990-cı illərdən etibarən aparılmağa başlasa da, bugünkü yalnız Azərbaycanın neft və qaz ixrac boru kəmərləri vasitəsi ilə enerji nəqli həyata keçirilməkdədir. Hesablamalara əsasən, 2050-ci ilədək Avropa İttifaqı ölkələrinin ümumi enerji istehlakında azalma proqnozlaşdırılsa da, təbii qazın idxalında artım müşahidə olunmaqdadır. Hazırda Avropanın enerji təminatının alternativ mənbələr vasitəsi ilə təmin edilməsi və rəqəbətlili bazar şərtlərinin yaradılması, ittifaq üçün prioritet hesab edilməkdədir. 2006 və 2009-cu illərdə Rusiya ilə Ukrayna arasında təbii qazın nəqli ilə bağlı yaranmış anlaşmazlıq Avropada enerji böhranı ilə nəticələnib. 2018-ci ilin göstəricilərinə əsasən, Rusiyanın Avropa qaz bazarında payı 40% idi. Enerji mənbələrinin diversifikasiya edilməsi məqsədi ilə, 2008-ci ildən etibarən Aİ-nin Enerji Təhlükəsizliyi və Birgə Fəaliyyət Planına əsasən, alternativ marşrutlardan biri olaraq Cənub Qaz Dəhlizinin yaradılması və bu dəhlizə Xəzər regionu ölkələrinin cəlb edilməsi təklif edildi. Son illərdə imzalanmış anlaşmalara əsasən, Azər-

Avropanın ümidi - Transxəzər

baycan qazının TANAP və TAP qaz boru kəmərləri vasitəsi ilə Cənub Qaz Dəhlizinin bir hissəsi olaraq qərb bazarlarına çatdırılması həyata keçirilir. Ancaq Türkmənistanın enerji resurslarını adı çəkilən boru kəmərlərinə daşıyacaq Transxəzər Qaz Kəməri layihəsi isə hələ ki, reallaşmayıb. Bu layihə çərçivəsində təbii qazın Türkmənbaşı limanından Xəzər dənizinin dibi ilə çəkiləcək 300 km-lik boru xətti vasitəsi ilə Səngəçal terminalına çatdırılması və illik həcm 32 milyard kubmetr olması planlaşdırılır. İlk dövrlərdə Türkmənistanın infrastruktur problemləri Transxəzər qaz kəmərinin reallaşmasına əngəl törətsə də, 2016-cı ildən etibarən Şərq-Qərb qaz kəmərinin fəaliyyətə keçməsi ilə bu mənaə aradan qaldırılıb. Türkmənistanın şərqində yerləşən, ölkənin ən böyük qaz ehtiyatlarının gələcəkdə qərb bazarlarına çıxarılması baxımından Şərq-Qərb boru kəməri əhəmiyyətli rol oynamaqdadır. Qazaxıstan və Özbəkistanın da layihədə mümkün iştirakı ilə Mərkəzi Asiya ölkələrindən illik təxminən 50 milyard kubmetr təbii qazın Avropaya nəqli həyata keçirilə bilər. Müqayisə üçün onu qeyd etmək lazımdır ki, TANAP və TAP kəmərləri vasitəsi ilə Avropaya nəql ediləcək təbii qazın həcmi ilkin mərhələdə 10 milyard kubmetr, sonrakı illərdə isə 20 milyard kubmetrədək artırılması proqnozlaşdırılır. Layihə gerçəkləşdirildiyi təqdirdə, Türkmən qazı Cənub Qaz Dəhlizinin enerji təminatında ən önəmli oyunçuya çevrilərək digər enerji ixrac edən ölkələrə rəqib ola bilər. 2018-ci ildə Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında yekun Konvensiyanın imzalanması ilə Transxəzər qaz kəməri layihəsi yenidən gündəmə gəlib Türkmənistanın dünyanın ən zəngin

qaz resurslarına sahib olmasına baxmayaraq, hazırkı istehsal gücü ilə Transxəzər qaz kəmərinin yetərli qazla təmin edə biləcəyi ilə bağlı şübhələr var. Qaz bazarlarının şaxələndirilməsi 2009 və 2016-cı illərdə Rusiya ilə Türkmənistan arasında təbii qaz nəqli ilə bağlı baş verən anlaşmazlıqlar səbəbindən Türkmənistan üçün prioritet hesab edilməyə başlamışdı. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2008-ci ilədək Türkmənistanın nəql etdiyi 80 milyard kubmetr qazın 50 milyard kubmetri Rusiyaya ixrac edilirdi. Son dövrlərdə Türkmənistanın Mərkəzi Asiya-Çin Qaz kəməri (CAGC) vasitəsi ilə Çinə nəql etdiyi təbii qazın həcmində artım müşahidə olunmaqdadır. 2018-ci ildə Türkmənistanın ixrac etdiyi təbii qazın 78%-nin (təxminən 33.3 milyard kubmetr) Mərkəzi Asiya-Çin qaz kəməri vasitəsi ilə Çin Xalq Respublikasına nəql edilməsi, Çinin Türkmənistan qazı üçün əsas enerji bazarına çevrildiyini göstərir. Son illərdə enerji bazarlarında neftin ucuzlaşması fonunda qaz qiymətlərində müşahidə olunan enmə, layihə ilə bağlı tikinti işlərinin başlanmasını çətinləşdirən digər bir amil hesab olunur. Çünki Transxəzər qaz kəmərinin reallaşması üçün tələb olunan vəsait 5 milyard ABŞ dolları təşkil etməkdədir. Bugünkü Türkmənistan dövləti hasilatın pay bölgüsü haqqında sazişi qəbul etmir və layihənin maliyyələşdirilməsindən imtina edir. Həmçinin, geosiyasi əngəllər və iqtisadi məsələləri nəzərə alaraq, enerji resurslarının ölkə sərhədləri daxilində satışını təklif edir.

Bu arada...

Aşqabad və Ankara türkmən qazının

SWAP əvəzetmə sxemi çərçivəsində İran vasitəsilə Türkiyəyə tədarükü ilə bağlı tarixi saziş imzalayıb. Bu barədə Türkiyənin Türkmənistandakı səfiri Əhməd Demirok Aşqabadda keçirdiyi mətbuat konfransında məlumat verib. İki ölkənin enerji şirkətləri arasında fevral müqaviləsi illik 2 milyard kubmetrə qədər enerji təchizatını nəzərdə tutur. 2025-ci il martın 1-dən başlayaraq qaz tədarükünün gələcəkdə 15 milyard kubmetrə çatdırılması nəzərdə tutulur. Türkmənistanla Türkiyə arasında münasibətlərdə bir qədər soyududan sonra nəzərəcarpacaq istilsəmə gözlənilir. Əsas diqqət ikitərəfli əməkdaşlıqda əldə edilən təsirli nailiyyətlərə, Türkiyə investisiyalarının həcminə və tamamlanan layihələrə yönəlib. Türkmən qazının türkmən qazını İran qazı ilə əvəzləyərək birbaşa boru kəməri olmadan həyata keçirilməsinə imkan verən svop sxemi çərçivəsində türkmən qazının Türkiyəyə tədarükü haqqında tarixi razılaşmaya xüsusi əhəmiyyət verilir. Türkiyənin səfiri Əhməd Demirok bu sazişin Türkiyənin və bütün regionun enerji təhlükəsizliyi üçün strateji əhəmiyyətini vurğulayaraq, onu "həm iqtisadi, həm də siyasi əlaqələri gücləndirən regional enerji strategiyasının əsas elementi" adlandırır. Demirok qeyd edib ki, əgər bu gün prioritet İran vasitəsilə SWAP tədarükünə verilir, o zaman Türkiyə uzunmüddətli perspektivdə qaz tədarükünü 15 milyard kubmetrə çatdırmağı gözləyir və Türkmənistanın enerji resurslarının Avropa bazarına daxil olmasını ancaq Transxəzər qaz kəmərinin tikintisi ilə təmin etmək olar.

Türkiyənin "Sabah" nəşri yazır ki, "Türkmən qazı bu gün Türkiyəyə verilən ən ucuz qaz olacaq". "İlin sonunadək birinci mərhələdə satınalma 1,3 milyard kubmetr təşkil edir. Türkmənistandan alacağı qaz Türkiyədə bir milyon yarım abonentin ehtiyacını ödəyəcək. - Rusiya və İran arasında 50 milyard kubmetr tutumlu yeni qaz kəmərinin tikintisinə dair razılaşma Transxəzər boru kəmərinin tikintisi üçün presedent ola bilər". Türkmənistan-

Türkiyə müqaviləsinin imzalanmasından əvvəl intensiv danışıqlar aparılıb. 2024-cü ilin avqustunda Türkiyənin energetika naziri Alparslan Bayraktar TANAP qaz kəməri ilə İran və Azərbaycandan keçən qaz nəqli marşrutlarını müzakirə etmək üçün Aşqabada səfər edib. Əvvəllər bu sxem artıq nisbətən kiçik həcmdə qazın nəqli üçün istifadə olunurdu (ildə 1,5-1,8 milyard kubmetr), lakin 2024-cü ilin əvvəlində dayandırılıb. Öz növbəsində Türkmənistanın xarici işlər naziri Rəşid Məredov Ankaraya cavab səfəri edib. Eyni zamanda İranla da danışıqlar aparılıb. 2024-cü il avqustun sonunda Xalq Maslaxatının sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov Tehrana səfər edib, 2025-ci ilin fevralında isə Rəşid Məredov İran paytaxtında SWAP sxemi üzrə qaz tranzitini müzakirə edib. Bütün bu diplomatik səylər regionda əməkdaşlığın yeni səhifəsini açan "tarixi razılaşma" ilə yekunlaşıb. Bununla belə, Türkmənistan qazı əvvəllər Türkiyə və Avropaya eyni SWAP sxemi ilə, lakin Azərbaycan vasitəsilə tədarük edilirdi, lakin sonuncunun TANAP boru kəməri sistemi vasitəsilə Avropaya qaz nəqli üzrə müqavilələr üzrə öhdəliklərini yerinə yetirmək üçün öz qazı kifayət qədər deyildi. Çatdırılmalar uzun sürmədi və dayandırıldı. Belə ki, türkmən qazı artıq Avropada satılırdı. İndi tədarüklər Azərbaycan təmsilində bir vasitəçini və Gürcüstan vasitəsilə digər nəqliyyat əlaqəsini itirib. Eyni zamanda, hazırda Türkiyə vasitəsilə elan edilən tədarükün ümumi həcmi təxminən ildə 2 milyard kubmetr olaraq qalır. Türkmənistandan Türkiyəyə tədarükün həyata keçiriləcəyi SWAP prinsipindən həmçinin İraqa təxminən 10 milyard kubmetr türkmən qazının tədarükü üçün istifadə olunacaq. "Belə bir sxemə xüsusi tələbat qazandıran səbəblərdən biri də İranın şimal və şimal-şərqinin enerji çatışmazlığı olan bölgələrin olması və güclü qar yağın güclü so-

yuqlara məruz qalmasıdır. Qonşu Türkmənistandan qazın alınması vəziyyətdən ağlabatan çıxış yoludur - İran bu ərazilərdən qaz alaraq, qərb sərhədlərindəki digər kontragentlərə qaz verir. İran hakimiyyəti müxtəlif səbəblərdən ölkənin şimalına öz nəqliyyatını inkişaf etdirə bilmədi və paytaxtın Tehrandan ölkənin cənubuna köçürülməsi ilə bu işlər daha da aktuallığını itirir.

Ona görə də qazlaşdırmanın Türkmənistandan, gələcəkdə isə Rusiyadan tədarük hesabına həyata keçirilməsi qərara alınıb. İran və Türkmənistan infrastrukturunu - qaz kəmərinin və Türkmənistan ərazisində olduğu kimi, Davlətəbad yatağından İran ərazisinə qədər üç suvarma stansiyasının tikintisi üzrə iddialı layihəyə başlayıblar. Xalq Maslaxatının (parlament) sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədovun Tehrana səfərindən sonra Türkmənistanın 45 milyard kubmetrə qədər qaz tədarük etməyə hazır olduğu müqaviləsi imzalanıb. Bu da Türkiyə və Avropaya boru kəmərinin resurs bazasına ciddi iddiadır, çünki belə həcmə İran üçün açıq-aşkar həddindən artıqdır. "Və bu planlar ABŞ-in türkmən qazını qərbə yönəltmək strategiyasının konturlarına yaxşı uyğunlaşdığından, o zamankı Amerika administrasiyasının ciddi müqaviməti ilə üzləşmədi. Lakin ilk növbədə, Türkmənistan hakimiyyəti ilə ABŞ arasında başlayan bir sıra razılaşmalarda nəzərdə tutulan Çinə tədarükün zərərini çevrildi. Beləliklə, Mərkəzi Asiyadan böyük həcmdə təbii qaz nəql edilməsi Avropa enerji bazarında aparıcı rol oynayan Rusiyanın mövqelərinə ciddi zərbə vura bilər. Avropanın enerji təhlükəsizliyində alternativ marşrutlarından biri hesab edilən Transxəzər qaz kəməri layihəsi geosiyasi əngəllərlə qarşılaşsa da, texniki və maliyyə məsələləri diqqətdən qaçmamalıdır. Buna görə də, layihənin üzləşdiyi problemlərin həlli, Qərbin verəcəyi siyasi və maliyyə dəstəyindən asılı olacaq.

V.VƏLİYEV

Rusiya XİN sabiq müavini: "Qərb Ermənistan vasitəsilə Cənubi Qafqaza təsirini artırmağa çalışır"

Rusiyanın keçmiş xarici işlər naziri müavini (1990-1991) Andrey Fyodorov "Moskva-Baku" portalına müsahibəsində Ermənistanın Avropa İttifaqı yolunda perspektivinin olub-olmamasını şərh edib. Müsahibəni oxucularımıza təqdim edirik.

- Andrey Vladimiroviç, bir neçə gün əvvəl Ermənistan parlamenti respublikanın Aİ-yə daxil olması prosesinin başlanması haqqında qanun layihəsini təsdiqləyib. Bundan əvvəl ölkənin baş naziri ABŞ-a, daha sonra isə Fransaya səfər etdi... Aİ Ermənistanı doğrudan da öz sıralarına qəbul edəcəkmiz?

- Mən belə düşünmürəm. Ermənistanın Aİ sıralarına qəbul ediləcəyini güman etmürəm. Amma biz Rusiyada aydın başa düşməliyə ki, Ermənistan Respublikasının Qərbə (geniş mənada, bu, Avropa İttifaqı və ABŞ-dır) dönüşü obyektiv reallıqdır. Və bu prosesin əks istiqamətdə getməsi şansı praktiki olaraq yoxdur. İndi sual çox güman ki, Ermənistanın Avrasiya İqtisadi İttifaqındakı yerini müəyyən vaxta qədər saxlamaqla, ilk növbədə təhlükəsizlik məsələləri baxımından Qərbə doğru hərəkətinə necə balanslaşdırmağa çalışacağı ilə bağlı olacaq. Bu baxımdan təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, Ermənistanın özündə və onun ətrafında, xüsusən də diaspora Rusiyanın guya özünün milli təhlükəsizliyinin elementi olmaq iqtidarında olmaması tezisi üstünlük təşkil edir.

Rusiya bundan çıxış etməlidir ki, yaxın gələcəkdə Ermənistan tərəfindən bir sıra əsas addımlar atılacaq. Bu, Aİ-yə üzlüklə bağlı referendumun keçirilməsidir. İkincisi

isə Ermənistanda yeni milli təhlükəsizlik sisteminin təşkili ilə bağlı ABŞ-la konkret razılaşmaların əldə olunmasıdır.

Ermənistan tərəfdən Rusiya üçün indiki reallıq budur. Bütün bunlar, təbii ki, Rusiya-Ermənistan münasibətlərinə təsirini davam etdirəcək. Və təbii ki, bu, regiondakı vəziyyətə, xüsusən də Azərbaycana öz təsirini göstərəcək.

Mənim nöqteyi-nəzərimə görə, Trampın siyasəti nəticəsində ABŞ-ın Cənubi Qafqaz siyasətinin zəifləyəcəyini iddia edən bir çox

ekspertlərin böyük səhvi var. ABŞ-ın hazırkı siyasətində əsas amil Trampın özü deyil, onun komandasıdır. Bu komanda müxtəlif istiqamətlərdə, o cümlədən Cənubi Qafqazda və s.-də necə hərəkət etmək planını formalaşdırır.

Ona görə də, məsələn, Vaşinqtonda ABŞ prezidenti ilə Ermənistanın baş naziri arasında heç bir görüş olmamasını şişirtmək olmaz. Trampa görüş, deyək ki, simvoldur. Praktiki siyasəti Tramp deyil, onun komandasındakı insanlar aparır. Və bu insanlar Rusiyanı Cənubi Qafqaz regionundan sıxışdırıb çıxarmaqda kifayət qədər qətiyyətlidirlər.

- Yəni, sizcə, Paşinyanın ABŞ səfəri

uğurlu oldu?

- Təbii ki, effektiv idi. Niyə? Çünki ən mühüm şeyə bu səfər zamanı nail olundu. Onun gedişində Ermənistan üçün yeni milli təhlükəsizlik konsepsiyası formalaşdı ki, bu da ona Amerika Birləşmiş Ştatlarından əsas yardımın göstərilməsini nəzərdə tutur. Yardımın formaları və parametrləri daha sonra müəyyən ediləcək. Amma necə deyirlər, buz qırıldı. Paşinyanın ABŞ və Parisdəki əsas təmasları ABŞ-ın vitse-prezidenti Vensdən keçib. Ermənistanın baş naziri, məndə olan məlumata görə, Vensdən başqa, daha nüfuzlu adamlarla əlaqə saxlayıb.

Ona görə də Paşinyanın bu gün özü üçün çox narahat olmasına dəyməz. Biz narahat olmalıyıq, çünki dediyim kimi, Ermənistanın sözdə yeni təhlükəsizlik strategiyası Rusiyanın regionda tam olmamasını nəzərdə tutur.

Rusiya Cənubi Qafqazdan sıxışdırılmaqda davam edəcək. Ermənistan Rusiya qüvvələrinin respublika ərazisində mövcudluğunu dayandırmaq üçün qanunvericilik aktı qəbul edə bilər. Bu, "texniki əsaslandırma" məsələsidir. ABŞ Ermənistanın gələcək inkişafı üçün rəhbər qüvvəyə çevrilir. Onun gələcəyi indi Amerika Birləşmiş Ştatlarının milli maraqlarına cavab verən formalaşdırmalara, yanaşmalara yönəlib. Vaşinqtondan Ermənistan üçün maliyyə tapmaq onlar üçün bir parça tortdur, bu, onların tapa bilməyəcəyi pul deyil.

- Paşinyan niyə ABŞ-dan sonra Parisə getdi?

- Çünki Fransa Ermənistanın Avropa İttifaqı daxilində irəliləməsi prosesini təmin edən əsas ölkədir. Və iki il bundan əvvəl Fransanın bu istiqaməti əlaqələndirəcəyi-Ermənistan üçün Aİ-də siyasi və iqtisadi addımları dəstəkləmək barədə razılıq əldə edildi.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

“USIAD-in əslində cinayətkar bir təşkilat olduğu çoxdan məlumdur”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında politoloq Rəşad Bayramov deyib. O bildirib ki, Azərbaycan olaraq biz bunu dəfələrlə bəyan etmişik və bu təşkilatın əsl missiyasının heç də "humanitar yardım" və "xeyriyyəçilik" olmadığını sübut edən faktları da ortaya qoymuşuq: "Amma ABŞ uzun illər ərzində bu həqiqətləri qəbul etməkdən imtina edərək ən yüksək səviyyədə USAİD-i müdafiə etməkdə davam edib.

Çünki bu Agentlik ABŞ üçün bir xarici təsir mexanizmi rolunda çıxış edib. ABŞ Prezidenti, dövlət katibi və Milli Təhlükəsizlik Şurasına təbə olan USAİD həmişə "demokratiyanın inkişafı" adı altında Amerikanın maraqlarını irəli sürən bir alət olub. İndi bu qurumla bağlı araşdırılmalara başlanılması, rəsmi səviyyədə korrupsiyada günahlandırılması, maliyyələşdirildiyi layihələrlə cinayətkar fəaliyyəti icra etməsinin elan olunması, ABŞ administrasiyasının bu qurumla bağlı həqiqətləri gec de olsa nəhayət ki, görməsi təqdirləyiqdir.

Artıq milyardlarla dolların heç də inkişaf üçün deyil, şübhəli və absurd layihələrə xərcləndiyi artıq hamı tərəfindən qəbul olunur. "Əl-Kaida" təşkilatı üçün yemək alın-

“USAİD-in əslində cinayətkar bir təşkilat olduğu çoxdan məlumdur”

ması, Qvatemalada cinsin dəyişdirilməsi və LGBT aktivizminin maliyyələşdirilməsi, Kolumbiyada transgənder operası, Peruda transgənder komiksləri, İrlandiyada LGBT myuziklinin maliyyələşdirilməsi, COVID-19 da daxil olmaqla bioloji silahların hazırlanmasının maliyyələşdirilməsi, Əfqanıstanda tiryək istehsalçılarına vəsait ayrılması hələ USAİD-nin maliyyələşdirdiyi layihələrin yalnız cüzi bir

hissəsidir. Bütün bunlar USAİD-nin sözün əsl mənasında cinayətkar bir qurum olduğunu sübut edir.

Hər il Ermənistan 120 milyon dollardan çox maliyyə vəsaiti ayıran, keçən ildən etibarən isə bu vəsaiti 250 milyon dollara qaldıran bir təşkilat olaraq USAİD erməni separatizminin dəstəklənməsində də xüsusi cəfəşanlıqla seçilib. Təşkilata rəhbərlik edən Samanta Pauerin Qarabağ separatçılarının

nümayəndəsi, milyarder Ruben Vardanyanla sıx əlaqələrdə olması, Ukraynada separatçıları maliyyələşdirən Ruben Vardanyanla əməkdaşlıq etməsi, hətta erməni milyarderin "soyqırma məruz qalmış ermənilər"ə yardım etmək məqsədilə yaratdığı "Avrora" təşkilatından 1 milyon dollar dəyərində mükafat alması da faktıdır. "Şübhəsiz ki, agentliyin ləğvi ABŞ-ın dünyada öz maraqlarını irəlilətməkdən imtina etməsi kimi qəbul olunmamalıdır. Çox böyük ehtimalla USAİD hansısa yeni bir qurumla əvəz ediləcək. Çünki ABŞ-ın uzun illər ərzində ətrafına ayırı-ayrı ölkələrdən çoxlu sayda "agentlər" top-

lamış bir qurumdan tamamilə imtinası, maliyyə hesabına hər şeyi satmağa hazır olan böyük bir şəbəkənin başqalarının əlinə keçməsi ilə nəticələnə bilər. Bu şəbəkə özünə yeni sponsorlar axtarmaq məcburiyyətində qala bilər və o zaman kimin nəzarətinə keçəcəyi də böyük müəmmədir. Odur ki, ABŞ hansısa formada yeni agentliyin fəaliyyətində maraqlı olacaq.

Amma indiki halda ABŞ-ın rəsmi dairələrinin üzərinə düşən vəzifə USAİD ilə bağlı konkret addımların atılmasından ibarət olmalıdır. Təkcə agentliyin bağlanması ilə bağlı qərar vermək yetərli deyil. Əfərr ABŞ özü də USAİD-nin cinayətkar qurum olduğunu elan edirsə o zaman bu cinayətkar təşkilatın başında dayananların cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi və birbaşa ABŞ büdcəsindən maliyyələşən təşkilatın indiyə qədərki cinayətkar fəaliyyəti üçün hər kəsdən üzr istəməsi lazımdır" - deyir o, əlavə edib.

Söylü Ağazadə

Azərbaycan dəzgah boyakarlığının banisi

Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı əsasında
Mirzə Qədim İrəvaninin 200 illiyi qeyd ediləcək

Qədim tarixi olan İrəvan şəhəri tarixən azərbaycanlıların köklü yaşadığı böyük elm, maarif və mədəniyyət mərkəzlərindən biri kimi şöhrət tapmışdır. Azərbaycanın qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan İrəvan şəhərində doğulub boya-başa çatan yüzlərlə elm, mədəniyyət, incəsənət, din xadimlərinin adları Azərbaycan tarixində yer alıb. Müxtəlif vaxtlarda İrəvanda olmuş səyyahlar, salnameçilər, tədqiqatçılar İrəvan şəhərini Şərqi inkişaf etmiş elm və mədəniyyət mərkəzi kimi təsvir etmişlər. Mənbələrdə göstərilir ki, XIX əsrin əvvəllərində İrəvan xanlığının Rusiya qoşunları tərəfindən işğalından sonra İrəvanın imkanlı və ziyalı elitasının xeyli bir qismi şəhəri tərk etmişdir. Azərbaycanın elm və mədəniyyət mərkəzlərindən olan İrəvan şəhərində sənətkarlıq və tətbiqi sənət, boyakarlıq xüsusilə inkişaf etmişdi. Mirzə Qədim İrəvani Azərbaycan rəngkarlığının təşəkkülündə əhəmiyyətli rol oynamış böyük sənətkarlardandır. 2025-ci ildə Azərbaycanın görkəmli rəssamı, Azərbaycan dəzgah boyakarlığının banisi Mirzə Qədim Məhəmmədhusəyn oğlu İrəvaninin anadan olmasının 200 ili tamam olur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Mirzə Qədim İrəvaninin 200 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb.

Mirzə Qədim İrəvani Azərbaycan rəngkarlığının təşəkkülündə əhəmiyyətli rol oynamış böyük sənətkarlardandır. O, bir çox sahələri əhatə edən yaradıcılığında klassik Şərq miniatürü və xalq sənətinin zəngin ənənələrini Avropa realist boyakarlığının nailiyyətləri ilə ahəngdar şəkildə birləşdirərək orijinal üslub formalaşdırmış, Azərbaycan təsviri sənəti tarixində yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur.

Mirzə Qədim Məhəmmədhusəyn oğlu İrəvani 1825-ci ildə, İrəvan xanlığının paytaxtı, İrəvan şəhərində anadan olmuşdur. Xərrat Məhəmmədhusəynin ailəsinin yeganə uşağı idi. Elmi ədəbiyyatda, adı ilk dəfə 1954-cü ildə, sənətsünas Natalya Miklaşevskayanın İrəvaniyə həsr olunan məqaləsində hallanıb. Miklaşevskayanın sözlərinə görə, Mirzə Qədimin atası, Məhəmmədhusəyn adı xərrat yox, bədii ağac işlənməsi üzrə usta olub. Mikloşevskaya təxmin edir ki, Məhəmmədhusəyn ornament sənətini, öz yeganə

oğluna lap kiçik yaşlarından öyrədib. Məhəmmədhusəynin oğluna təhsil vermək imkanı var idi və onu Tbilisi proqimnaziyasına yollayıb. Erkən yaşlarından, rus mədəniyyəti ilə yaxın təmasda olan Mirzə Qədim rəssamlıq bacarıqlarını dərinləşdirmək imkanını alıb. Proqimnazıyanı bitirdikdən sonra, 15 yaşlı gənc Mirzə Qədim İrəvana dönür və teleqrafçı vəzifəsində poçta qəbul olub orada 35 il ömrünün sonunadək çalışır.

Mirzə Qədim gənc yaşından rəsm çəkməyə başlayıb. Ailə əhvalatlarına əsasən, yeniyetmə dövründə güzgü üzərində boya ilə çəkdiyi "Qadın" portreti onun ilk işi olur. O, bütün zamanını rəsmə ayırırdı. Özü tərəfindən edilən naxışlar onun işlədiyi otağın di-

varlarını bəzəyirdi. Ancaq onun yaşadığı ev dövrümüzə gəlib çatmayıb. Peşəkar rəssam təhsili olmasa belə, anadangəlmə zövqü və istedadı sayəsində, məşhurlaşmışdı. Artıq tanınmış rəssam olandan sonra, Sərdar sarayının divar naxışlarının restavrasiyası işlərinə cəlb olunur. Bu XIX əsrin 50-ci illərinin əvvəllərində baş verir. Bu sarayda o Güzgü-lü zalı bərpa etmişdi.

Deyənlərə görə, İrəvani, bir qayda olaraq, bütün əsərlərini Azərbaycan və ya rusca imzalayaraq özünü "Mirzə Qədim İrəvani", ya da bəzən "kollec asessoru" sözlərini əlavə edərək, özünü sadəcə "Qədim bəy" adlandırdı. Onun tərəfindən real tarixi şəxsiyyətlərin: Fətəli şahın, Abbas Mirzənin, Mah Tələt xanım və Vəcdullah Mirzənin təsvir olunduğu dörd portret yaradılıb. Bu əsərlərdən başqa, "Naməlum savaşı"nın portreti də çəkmişdi. Mirzə Qədim İrəvani işlərinin tarixini qeyd etmirdi, amma onları imzalamağa, eləcə də üzərlərində portreti çəkilənin adını yazmağı xoşlayırdı. Buna baxmayaraq, onun rəsmlərinin müqayisəli təhlili əsasında, rəssamın yaradıcılıq dövrünün inkişafını müəyyən etmək mümkün oldu. Rəssamın ilk portreti, boya ilə, güzgünün üzərində yerinə yetirilirdi. Bilindiyindən, Azərbaycan Milli İncəsənət muzeyində saxlanılan iki ədəd, şüşə üzərində işlənən "Rəqqasə" və "Dərviş" əsərlərini də birinci dövrə aid etmək olar. İrəvaninin naxışlarında gül və quşların əks olunduğu tərtiblər üstünlük təşkil edirdi. Rəssamın trafaret və şəkillər kolleksiyasında belə motivlər saxlanılıb. Onlar İrəvaninin Azərbaycan ornament və divar rəssamlığı ənənələri ilə yaxşı tanış olduğunu təsdiq edir.

Yaradıcılıq fəaliyyətinin erkən dövründə İrəvani əsasən tətbiqi-rəssam kimi çıxış edirdi. Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində tikmə üçün yüngülcə uzadılmış, səkkiz güşəli ulduz və yarımdairə formasındakı, özündən medalyon bantı təşkil edən iki trafaret saxlanılır. Rəsmlər kağızdan kəsilmiş medalyon və dairə formasında yerinə yetirilmişdir. Stilleşdirilmiş güllərdən ornament, qəti simmetrik şəkildə, medalyonun hər dörd bir hissəsini eyni naxışla doldurur. İkinci trafaret - 22,3 santimetr diametrində, dairənin dörd-dörd bir hissəsi formasında bir sektor - o da həmçinin, üslublaşdırılmış güllü ornamentdir. Naxış balaca sininin (məcməi) üzərindəkilərini örtmək üçün istifadə olunan tikməyə (balaca örtük) təyin edilmişdir.

Qalan üç rəsim "Quşlar və çiçəklər", "Qızılgül və qaranquş", "Güllər və qırqovul" ayrı vərəqlərin üzərində yerinə yetirilib. Natalya Mikloşevskayanın sözlərinə görə, onlar yalnız divar naxışı kimi istifadə oluna bilərdilər. "Qızılgül və qaranquş" rəsinə bənzər güllü tərtiblərin variantları isə İrəvani tərəfindən, lak rəsmləri kimi, həm akvarel və tempera, eləcə də ayrı kağız vərəqlərinin üzərində yaradılırdı. "Güllər və qırqovul" rəsminə isə, xüsusən, qırqovullar realist və canlı təsir bağışlayırlar. Rəsm o dərəcədə əsaslı yerinə yetirilib ki, Mikloşevskaya əsasən, iddia etmək olar ki, rəssam öz işinə çox böyük sevgi ilə yanaşıb.

Mirzə Qədim İrəvani restavrasiya olunan Sərdar sarayı üçün, təbii ölçüdə, yağlı boya ilə şah və sərdarların (şahın canişinləri) təsvir edildiyi dörd böyük portret yaratmışdır. Portretlər sarayın böyük zalının ikinci yarisunun divar oyuqlarında yerləşdirilmişdi. Portretlərdə Fətəli şah Qacar, Abbas Mirzə, Hüseynqulu xan Sərdar və təsvir olunmuşdu. Qohumlarının xatirələrinə əsasən, bunlara

bənzər, Mirzə Qədimin otağında yerləşmiş, üzərlərində silahlı döyüşçülərin təsvir olunduğu (Sərdarların portretlərinin, rəssamın əlində qalan variantları olduqları təxmin edilir) daha dörd portret mövcud olub. Rəssamın ailəsində bu cür rəsmləri "Pəhləvan" adlandırdılar. Həmin rəsmlər yağlı boyalar ilə qalın kətan üzərində yaradıldığından, faktiki olaraq Azərbaycan panel rəssamlığının ilk nümunələri hesab olmaqdadırlar.

Tərzlərinə görə bu portretlər, XIX əsr üslubuna yaxındılar. Beləcə, Fətəli şahı yastığın üstündə oturduğunu təsvir edən portret "Xalçanın üstündə oturmuş Fətəli Şahın" in ikonoqrafik tipini təkrarlasa da, rəsmi keyfiyyəti onun IXI əsrin 50-ci illərində Mirzə Qədim İrəvani tərəfindən Sərdar sarayı üçün işləndiyini göstərir. Rəssamın ustalığının böyüməsini onun əsərlərini öyrəndikcə izləmək olur, əsasən Sərdarların portretlərində, hansılar ki Mikloşevskayanın sözlərinə görə həvəskar-rəssam üçün bir növ rəssamlıq məktəbi olmuşdur.

Rəssam insanın zahiri görünüşünə böyük maraq göstərirdi. Üzü şərti olan müstəvi ölçülər fonunda yox, konkret interyerin üç boyutlu məkanında təsvir edirdi. Həcmi-plastik modeləşdirmə formasının bu cür tətbiqi və modelə olan oxşarlığın ötürülməsi, yeni dövr Azərbaycan incəsənətində yetişən vacib dəyişikliklərin, içəri ənənələrin və yaşlı təsvir etmənin aşılmasının göstəricisi idi. Mikloşevskaya rəssamın bir çox portretlərinə istinad edərək, Mirzə Qədimin döşəmənin perspektivini ötürməyə bacarmadığını işarə edir. Öz əsərlərində İrəvani üzləri və paltar qatlarını kölgələndirir, üstü adətən xalçalarla bəzədilmiş döşəmənin müstəvisini vertikal şəkildə perspektivsiz təsvir edir, eləcə də rəsmi mərkəzi hissəsində buta elementini özünə məxsus üslubda istifadə edirdi. İrəvani butanı eyni cərgələrlə diaqonal şəkildə yerləşdirirdi. Bununla horizontal müstəvinin uzaqlaşması təəssüratının yaranmasına nail olunurdu. Amma butanın ölçüsünün ön və arxa planda da eyni olduğuna görə, Mikloşevskaya bunu xətlərin perspektivli uzaqlaşması yox, naxışın keyfiyyəti adlandırır. Bitki ornamentləri ilə tərtib edilmiş xalça qıraqları isə tatami ilə vertikal şəkildə təsvir olunub, ki bu ba gözde gözdə görünən perspektivni pozulmasına gətirib çıxardır. Mikloşevskayanın sözlərinə görə bu sahədə İrəvani orta əsr miniatür şərtlərindən uzaqlaşa bilməyib. Son dövr şərq miniatürələrində belə (XIX sonu) realist təsvir üsulları yoxdu, bütün müstəvilər bir qayda olaraq vertikal ötürülürdü, hətta bəzən əks perspektivdə. Buna baxmayaraq mebeli Mirzə Qədim nisbətən dəqiq qısaldılmış perspektivdə təsvir edirdi. Rəssamın zərif koloritli naxışlarla və ornamentli şəbəkələrlə işlənmiş, dərin bədii-estetik təsir gücünə malik tabloları, monumental portret və kompozisiyaları kamil sənət nümunələri kimi bu gün də yüksək dəyərini qoruyub saxlayır. Mirzə Qədim İrəvaninin Bakının İncəsənət Muzeyindəki əsərləri onun bir rəssam kimi yaxşı oramentalist olduğunu deyir. Rus, fransız, fars dillərini bilən İrəvani dövrünün savadlı insanı olub, eləcə də, musiqini sevib, Qərbi Avropa, rus, şərq müəlliflərinin əsərlərindən ibarət kitabxanaya sahib olub. 1875-ci ildə kollec asessoru rütbəsində, doğma şəhəri İrəvanda vəfat edib və İrəvanda da dəfn edilmişdi, amma məzarı günümüzə gəlib çatmayıb.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

“Rusiya öz ambisiyaları ucbatından “Ukrayna bataqlığı”na düşüb”

“Ukrayna ətrafında baş verənlər çox çətin, həm də dərin hərbi-siyasi, o cümlədən iqtisadi maraqlardan qaynaqlanan münafiqlikdir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında deputat Aydın Hüseynov deyib. O bildirib ki, prosesin həll olunmasında qarşıya çıxan çətinlik maraqların toqquşmasıdır: “Bu gün Ukraynanın nə istədiyi kimsəni düşündürmür, əsas odur ki, ortada hər iki ölkədən qoparılaacaq pay var. Rusiya öz ambisiyaları ucbatından “Ukrayna bataqlığı”na düşüb, Ukrayna da Qərbin tilovundadır və istənilən vaxt yem edilə bilər.

Ukrayna hadisələrində maraqlı tərəflərdən biri ABŞ-dir. NATO-nun genişlənməsi də, Ukraynanın Rusiyadan qopmaq görüntüsü yaratması da baş verənlərin yalnız görünən tərəfidir. Əslində isə indiyədək Rusiyanın təsir dairəsində olan və təbii resurslarından istədiyi kimi yararlandığı Ukraynanın bundan sonrakı taleyi idi. Ukrayna Avropanın ən zəngin ölkələrindənədir, hərbi gücü də az deyil. Avropa isə zəif Ukrayna lazımdır, eyni zamanda Rusiyanı hərbi potensialından məhrum etmək planı da işləməkdir. Qərb demək olar ki, məqsədinə çatmaqdadır. Ukrayna Qərbdən asılı vəziyyətdədir, onun istədiyi tapşırıqları yerinə yetirir. Rusiya isə müharibəni uzatmaq yox, dayandırmaq istəyini gözletmir. Sanki Qərbdən bir işarə gözləyir. Amma müharibəni qazanmadığını biləcə də onu bürüzə vermək istəmir. Rusiya mediası, təsadüfi deyil ki, indiki durumu qələbə kimi təqdim etməyə çalışır. ABŞ məqsədinə çatıb, hər iki ölkə ilə, yəni münafiqlik tərəfləri ilə istədiyi dildə danışır, onlara növbəti hansı addım atacağıqlarını diqtə edir. Əks təqdirdə Rusiya daha ağır şərtlərlə üz-üzə qala bilər”.

Söylü Ağazadə

“Parlaq Zəfər Azərbaycanın regional və beynəlxalq siyasi çəkisini artırıb”

“**A**yдын görünən budur ki, 2020-ci ilə qədər ölkəmizdə yalnız işğalı qoruyub saxlamaq, bizi regionda Dağlıq Qarabağ əsirliyində idarə etmək, iqtisadi sərvətlərimizə sahiblənmək üçün bir planlar, strategiyalar, ssenarilər qurulanlar son 4-5 ildə daha fərqli səbəbləri əldə əsas sayaraq dövlətimiz üzərinə bir neçə istiqamətli hücumları həyata keçirməkdədirlər”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında deputat Zahid Oruc deyib.

O bildirib ki, Qələbəmiz, Vətən müharibəsində əldə olunan parlaq Zəfər Azərbaycanın regional və beynəlxalq siyasi çəkisini artırıb: “Həmin dairələr düşünür ki, Azərbaycanın müəyyən ambisiyaları güclənəcək və o bölgənin arxitekturasını, geosiyasetini diktə edəcək, gələcək dünya bölüşdürülməsində aparıcı mövqə qazanacaq. Son iki əsrdə bizim həmişə taleyimizi həll ediblər. İndi isə dünyanı bölənər, sanki Azərbaycanın subyekti kimi öz mənafehlərini ortaya qoyduğunu görürlər. Ölkəmizin Liderinin müstəqil, qalib xalqın iradəsinə necə qətiyyətlə ifadə etdiyi üz-üzədirlər. Ona görə fərq etməz ki, Amerikanın keçmiş hakimiyyəti, Rusiyanın hərbi-siyasi dairələri o təsirləri və təzyiqləri edəndə eyni qətiyyətlə iradə ortaya qoyulur. Bu şəraitdə qələbəmizi əlimizdən ala bilmədilər, amma “ləkələsənlər, gözəndən salınlar ideyası ilə” dediyimiz Avropa Parlamentində davamlı olaraq ölkəmiz əleyhinə qərar və qətnamələr qəbul edirlər.

Avropa Şurasında mandatımızın dayandırılmasına getdilər. Bu, bizi beynəlxalq-siyasi izolyasiyaya məruz qoymaq üçün idi. Həmin dövrdə paralel olaraq Amerika konqresinə Azərbaycan sanksiyalarının tətbiqi ilə bağlı qanun layihələri işləniş hazırlandı. Hətta 907-ni təkrar dövrüyyəyə qaytarmaq, o cümlədən Ermənistan real yardımları həyata keçirmək və bunu Avropa Sülh Fondunun əli ilə həyata keçirmək, Blinken Brüsseldə aprel ayındakı görüşlərdə Ermənistan rəhbərini ayrıca qəbul etməkləri, bu, öz-özünə hamısı ölkəmizə təzyiqlərin tərkib hissəsi idi. Bu sanksiyalar, təzyiqlər xətti nə qədər hökumət orqanlarını əhatə

edir, onun paralelində USAID və onun klon təşkilatları hörməçək toru kimi global miqyasda Azərbaycanı müxtəlif platformalarda vurmağa çalışıb. Amma indi yeni hakimiyyət dövründə bu illər ərzində global böhranlara səbəb olan bu təşkilatın özünün iç üzünü açılır və öz korrupsiya şəbəkələrinə dayanaraq necə rejim dəyişdirmə əməliyyatları, xaos yayma proseslərində iştirak etdikləri ortaya çıxır”.

Onun sözlərinə görə, üçüncü xətt medianın əli ilə Azərbaycana nüfuz itkiləri yaşatmaq xəttidir: “Yeni imicinə zərbə vurmaq, daimi olaraq Azərbaycan dövləti rəhbəri əleyhinə informasiya məkanında, xüsusilə Şərq aləmində qınamaq ictimai fikirdə nəticələr doğurur, yəni onun obrazına, dəyərlərinə, həyatına ləkə atılarda insanlar, təbii ki, bunu Qərbdəki kimi qiymətləndirmirlər. Şərqin öz dəyərlərini qorumağın üslubu haqlı olaraq sərtir. Yalançı medianı ölkə rəhbəri haqlı olaraq yalançı dörtlük adlandırır. Medianın burada fəaliyyətini biz görürük. Eyni zamanda Azərbaycandan gedən beyinlərinə və tefəkkürlərinə çip bağlanmış və hər bir xəyanətə hazır olan Osmanqızı və digər “terror mediası” üzərindən də daim ölkəmizə basqınlar, dezinformasiyalar edilir. Bütün bu fonda cənab Prezident haqlı olaraq bəyan edir ki, biz iradə göstərdik, tab gətirdik informasiya məkanımızı qorumağa, çalışı-

riq, bu istiqamətdə mühüm tədbirlər ələ alınmaqdadır. Belə zənn edərdim ki, artıq ən azı Ermənistan cəmiyyətində əminlik var ki, Azərbaycana qarşı bu təzyiqlər nə Qarabağın qaytarılmasına imkan açmayacaq, nə Ermənistanın güclənməsi və izolyasiyadan çıxmasını təmin etməyəcək, nə də o mühtidə Türkiyə ilə münasibətləri yaxşılaşmayacaq. Onun üçün Paşinyan müəyyən şəraitlərdə öz mövqeyini daha cəsarətlə ifadə etdiyi anlarda deyir ki, biz dövlət kimi ayaqda qalmaq istəyirik, iki dövlətlə münasibətimizi imperiyaların istəyi ilə yox, məhz Bakıda və Ankarada müəyyənləşdirilən qərarlar ilə qurmalıyıq. Bütün bu xarici təzyiqlər öz-özlüyündə dövlətimizin immunitetini artırmaqla, onu daim səfərbərlikdə saxlayır. Lakin hər zaman bilməliyik ki, ayrı-ayrı dövlətlər müharibədə yüz milyonlarla yardım alanlar kimi global çapda xeyrimizə, lehimizə qərarlar verələr, Qarabağın bərpasında gəlib iştirak edərlər. Azərbaycan insanının, guya, hüquqlarının pozulmasından bəhs etdikləri halda Kəlbəcərdən, Zəngilana bir köçkün evini tikməyənlər bu gün hansısa məbusların siyasi adı ilə dövlət üzərinə hücum edirlər. Bu, bütövlükdə qələbəmizə görədir, onun nəticəsidir. Ancaq əminəm ki, cənab Prezidentin liderliyi ilə bu uğurlu kurs davam edəcəkdir”.

Söylü Ağazadə

“İcra olunmamış cərimələrin silinməsinə xahiş edə bilərlər”

“**A**zərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 149-cu maddəsi normativ hüquqi aktlarla bağlıdır. Həmin maddənin 7-ci bəndində bildirilir ki, fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdırmaq, hüquq məsuliyyətini aradan qaldırmaq və yüngülləşdirən normativ hüquqi aktların qüvvəsi geriye şamil edilir”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında vəkili Turan Abdullazadə deyib.

O bildirib ki, məhz bu normanı rəhbər tutmaqla vətəndaşlar açıq havada maska taxmamağa görə yazılmış protokol əsasında qəbul edilmiş qərarla bağlı cərimənin yazıldığı yer üzrə məhkəməyə cərimənin silinməsi ilə bağlı müraciət edə bilər: “Hətta İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 11-ci maddəsinə görə, Azərbaycan Respublikasında inzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərarların qəbul və icra edilməsi həmin vaxtda qüvvədə olan qanunvericiliyə uyğun formada həyata keçirilir. Yəni inzibati xətalərlə bağlı icraat başlanılıbsa, həmin vaxt inzibati xəta ilə bağlı məsuliyyət qüvvədə olmalıdır. İn-

zibati xətalərlə görə məsuliyyəti yüngülləşdirən və ya onu aradan qaldırmaq normativ hüquqi aktların geriye qüvvəsi var. Həmin aktlar onların qüvvəyə mindiyi vaxtdakı törədilmiş, həmçinin inzibati tənbeh tətbiq etmə haqqında qərarı tam icra olunmamış xətalərlə də şamil edilir. Əgər hər hansı bir dövrdə inzibati xəta və yaxud hər hansı bir hüquqazidd əməl hesab olunursa və sonradan hə-

Kim kimə?..

MƏTANƏT

Səhərimizdəki işıqsız piyada keçidlərindən istifadə edənlərdən biri kimi son vaxtdakı hər dəfə o xətlərin üzərində də bir ağlamaq keçirdi könlümdən. Soruşsaydınız ki, nə üçün? Deyərdim ki, sürücülərə - qayda-qanunlardan, cərimələrdən xəbərsiz sürücülərin gününə ağlamaq istəyirdim. Deyərdim, İlahi-pərvərdigar, bu sürücülər nə vaxt qayda-qanuna riayət edəcəklər. Bu sürücülər, əlbəttə, hamısı deyil, lakin əksəriyyəti bu məşinləri nə vaxt adam kimi sürəcəklər.

İndi isə elə o xətlərin üzərində gülməyə başlamışam. Desəniz ki, nəyə gülürsən? Deyərdim ki, özümə gülürəm. Nə üçün gülürəm, bilirsiniz, keçiddə xəttin üzərində dayanıb sürücüyə yol verdim üçün. Onun da məsuliyyətsizcəsinə məni gözlətməsinə gülürəm. Sürücü bir az kənardan görür ki, biz piyada keçidinin düz ortasında, daha da sürətini artırır ki, qarşımızdan keçsin. Biz də qalırıq düz yolun ortasında ki, sürücü bəy, sürücü xanım keçsin, biz sonra yola davam edək.

Məktəbin qarşısı, ictimai yaşayış binasının önü və sair, hara olursa-olsun bəzi sürücülər üçün heç əhəmiyyəti yoxdur, bizi gözləyib özləri keçəcəklər. Əslində biz onlardan qabağa düşə bilərik. Lakin bu sonuncu keçidi-miz olar. Bizi asfalta elə yapışdırırlar ki, tikəmizi yerden qoparmaq olmaz.

Biz hüquqlarımızı bilirək. Bilirik ki, piyada keçidinə yaxın avtomobili idarə edən sürəti azaltmalı, dayanıb piyadaların keçməsinə gözləməlidir.

“Yol hərəkəti haqqında” Qanunun 54-cü maddəsinin I hissəsində də deyilir ki, əgər piyada keçidində nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti nizamlayıcı tərəfindən və ya svetofor vasitəsilə nizamlanırsa, sürücü keçidə yaxınlaşarkən sürəti lazımcına azaltmalıdır ki, yolu keçməyə başlamış piyadaları təhlükəyə məruz qoymasın. Əgər piyada keçidə daxil olmuşdursa və ya daxil olmuşdursa, sürücü nəqliyyat vasitəsini dayandırmalı və piyadaya yol verməlidir. Sürücünün piyadaya yol verməli olduğu xüsusi bir hal isə adı çəkilən qanunun 75-ci maddəsinin 1-ci hissəsində nəzərdə tutulur: sağa və ya sola dönmə sürücüyə dönməyi yolun hərəkət hissəsini keçməkdə olan piyadalara yol verməlidir. Bu normadan görüldüyü kimi, yolaçıncında dönmə sürücüyə hətta döndüyü yolda piyada keçidi olmasa da, piyadaya yol verməlidir.

“İnzibati Xətalər Məcəlləsi”nin 330-cu maddəsinə əsasən isə həm nizamlanmayan piyada keçidlərində, həm də sağa və sola dönmə zamanı piyadaya yol verilməməsi 50 manat cərimə olaraq qiymətləndirilir. Bu qaydalardan və cərimələrdən piyadaların xəbərsiz olmaları ki, sürücülər deyillər. Bəs belə isə nə üçün bilmək istəyirlər ki, kim kimi gözləməli, kim kimə yol verməlidir? Əksinə, piyada keçidinin ortasında maşını üzərimizə sürür, əsla dayanmaq fikirləri yoxdur. Və yaxud da ki, qarşıdan qəflətən adam çıxar, fikrini ağıllarına belə gətirmirlər?

Sürücülər bu barədə düşünmədikcə biz hələ ağ xətt üzərində çox qara düşüncələrə dalacaq, ya ağlayacaq, ya da güləcəyik. Öz yolumuzda sürücülərə yol verməyimiz çox gülməli deyilmi?..

min xəta ləğv olunursa, bunun hüquqazidd əməl olması aradan qaldırılsa, bu halda əvvəlcədən verilməli cəzalar icra olunmayıbsa, vətəndaşın vəziyyətini yaxşılaşdırmaq hal kimi ona tətbiq oluna bilər”.

“Buradan belə nəticəyə gəlmək olur ki, hazırda açıq havada maska taxmamağa görə cərimələr ləğv olunduğundan və bununla bağlı məsuliyyət aradan qaldırıldığından vətəndaşların hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdırmaq aktın geriye qüvvəsini əsas tutmaqla məhkəməyə müraciət edərək icra olunmamış cərimələrin silinməsinə xahiş edə bilərlər. Lakin vətəndaş cərimənin silinməsi ilə bağlı məhkəməyə müraciət etməyib və məhkəmənin vətəndaşın xeyrinə qəbul edilmiş qərarı yoxdursa, ona yazılmış cəriməni ödəməlidir. Əks halda ölkəni tərk edərkən sərhəddə və bu qəbildən olan digər hallarda cərimə ilə bağlı problem yaşaya bilər” - deyir o, əlavə edib.

Söylü Ağazadə

Avropa ölkələrinin dövlət və hökumət başçıları bazar ertəsi Ukrayna ilə bağlı fəvqəladə sammit keçirəcək. Sammit Vaşinqtonun Ukraynada hərbi əməliyyatlara son qoymaq üçün Avropa ölkələrinin sülh danışıqlarında iştirakını nəzərdə tutmadığı barədə bəyanatlar fonunda təşkil olunacaq. Xəbər verilir ki, Parisdə keçiriləcək görüşün məqsədi bu məsələdə ölkələrin ümumi mövqeyini razılaşdırmaqdır.

Sammitdə Almaniya, İtaliya, Polşa, İspaniya, Hollandiya və Danimarka, eləcə də Böyük Britaniya hökumət başçıları iştirak edəcək. Avropa Şurasının yüksək səviyyəli nümayəndəsi jurnalistlərə bildirib ki, sammitdə Avropa Komissiyasının rəhbəri Ursula fon der Leyen və NATO-nun baş katibi Mark Rutte iştirak edəcək. Bundan əlavə, görüşdə Avropa Şurasının prezidenti Antonio Kosta da iştirak edəcək. Şura nümayəndəsi qeyd edib ki, görüş Ukraynadakı vəziyyət və Avropada təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı Avropa liderlərinin məsləhətləşmələrinə başlamalıdır.

Fransanın xarici işlər naziri Jan-Noel Barro respublika prezidenti Emmanuel Makronun dövlət və hökumət başçılarını Parisdə toplayacağını təsdiqləyib. "Bu görüşdə dramatik heç nə yoxdur; Dünən Münhen Konfransı zamanı ABŞ-ın Ukrayna üzrə xüsusi nümayəndəsi Keyt Kelloq bildirib ki, o, Aİ ölkələrini Ukrayna üzrə sülh danışıqlarının iştirakçısı kimi görmür. NATO-nun baş katibi Mark Rutte Aİ ölkələrini danışıqlarda iştirak etməyəcəkləri üçün şikayət etməməyə çağırıb.

ABŞ Aİ-nin Ukraynanın təhlükəsizliyi üçün nə etməyə hazır olduğunu bilmək istəyir. Birləşmiş Ştatlar Aİ ölkələrinə Ukrayna üçün təhlükəsizlik zəmanətləri ilə bağlı təkliflər hazırlamaq üçün sorğu göndərüb. Reuters yazır ki, Vaşinqton Avropa ölkələrindən hansı tədbirləri təklif edə biləcəklərini soru-

Parisdə sülh, yoxsa müharibə danışıqları?

Aİ ABŞ-ın Ukrayna ilə bağlı mövqeyindən razı deyil

şur, eyni zamanda ABŞ-dan nə tələb olunacağını da aydınlaşdırır. Anketdə ümumilikdə altı sual var. Onlardan biri belədir: "ABŞ dəstəyinə dair tələblər, əgər varsa, hökumətiniz bu təhlükəsizlik sazişlərində iştirakı üçün zəruri hesab edəcək? Konkret olaraq, sizcə, ABŞ-dan hansı qısa və uzunmüddətli resurslara ehtiyac var?"

Sənəddə həmçinin, hansı Avropa və ya üçüncü ölkələrin Ukraynanın təhlükəsizliyinə təminat verilməsində iştirak edə biləcəyi və onların sülh nizamlanmasının bir hissəsi kimi Ukraynaya qoşun göndərməyə hazır olub-olmaması soruşulur. Sorğuda həmçinin Ukraynada hipotetik olaraq yerləşdiriləcək qoşunların sayı və onların yerləşdirilmə müddəti ilə bağlı, həmçinin, ölkələrdən döyüşlərin yenidən başlayacağı təqdirdə müttəfiqlərin hansı addımları atmağa hazır olmaları soruşulub. Digər bir sual Avropa hakimiyyətlərinin Rusiyaya qarşı sanksiyaların sərtləşdirilməsi üçün görməyə hazır olduqları tədbirlərlə bağlıdır.

Aİ Moskva ilə Vaşinqton arasında dialoqa

girməyə çalışır

Fransa prezidenti Emmanuel Makron Parisdə bir sıra Avropa ölkəsinin liderlərinin fəvqəladə toplantısı keçirəcək. Onun məqsədi Donald Trampın siyasəti, xüsusən də ABŞ və Rusiya Federasiyası arasında davam edən danışıqlar fonunda Avropanın təhlükəsizliyini təcili müzakirə etməkdir. Moskva ilə Vaşinqton arasında dialoqun Aİ və Ukraynanın iştirakı olmadan keçirilməsinin planlaşdırıldığı perspektivi avropalıların açıq şəkildə xoşuna gəlmir. Finlandiyanın xarici işlər naziri Elina Valtonen Trampı Rusiya Federasiyası ilə tez barışığa ümid etməməyə çağırıb. Bu nöqtəyi-nəzər bir sıra Aİ dövlətləri tərəfindən bölüşdürülür.

ABŞ prezidentinin komandasının son bir neçə gündə elan etdiyi Avropa ilə yeni əməkdaşlıq şərtləri, həmçinin Trampa Putinin söhbəti Vaşinqtonla onun avropalı müttəfiqləri arasında münasibətlərdə partlayan bomba effekti yaradıb. Məlum olub ki, Ağ Evin yeni rəhbəri həqiqətən də Rusiya ilə danışıqlar aparmaq niyyətində olub, onu məğlub etmək yox. Fransanın xarici işlər naziri Jan-Noel Barrotun jurnalistlərə verdiyi

məlumatla görə, fevralın 17-də Makron Fransa diplomatiyasının rəhbərinin dediyi kimi, "əsas Avropa ölkələri"ni toplamaq qərarına gəlib. Agentliklərin məlumatına görə, Böyük Britaniya, İtaliya, Almaniya, Polşa, İspaniya və Danimarka liderləri Parisə gələcək. Sonuncu Skandinaviya və Baltıqyanı ölkələrin nümayəndəsi rolunu oynayacaq.

Eyni mövzunun müzakirəsi Münhendə xarici işlər nazirləri səviyyəsində başlayıb. Orada keçirilən təhlükəsizlik konfransı başa çatdıqdan sonra onlardan bəziləri qeyri-rəsmi görüşə toplaşib. Nazirlərin, eləcə də Aİ-nin Xarici İşlər üzrə Ali Nümayəndəsi Kaja Kallasın çay süfrəsi arxasında müzakirə apardıqları kiçik otağın fotosu Valtonen tərəfindən sosial şəbəkələrdə yerləşdirilib. Bu siyasətçi son vaxtlar nəyin bahasına olursa olsun Rusiya ilə barışığa razı olmayan Avropa ehtiyatlı skeptiklərinin "səsinə" çevrilib. Hətta Münhen konfransı ərəfəsində Valtonen Almaniyanın Madsak media qrupunun xəbər redaksiyası olan RND-yə müsahibə verib. O, heç olmasa Rusiya ilə barışığa tələsməməyi təklif edib. Amerika mətbuatının yazdığına görə, Trampın Rusiya-Ukrayna qanlı qarşıdurmasına son qoymaq üçün öz komandasına ayırdığı yüz gün Finlandiya diplomatına kifayət qədər vaxt kimi görünür.

"Tramp və komandası başa düşməlidir ki, Rusiya ilə danışıqlar təkə Ukraynaya deyil, həm də bütün Avropanın təhlükəsizlik arxitekturasına aiddir", - Valtonen bildirib. "Tramp komandasına başa salmalıyıq: Putinlə heç bir sürətli razılaşma ola bilməz, ancaq bir neçə il ərzində uzun bir proses olacaq və bunun sonunda davamlı sülh olacaq". Ruslar sadəcə olaraq sülhə razı olmayacaqlar; buna ancaq kənardan zorla və təzyiq etməklə nail olmaq olar. Gələcəkdə qitədə sülhü qorumaq üçün Avropa indi bu gücü nümayiş etdirməyi öyrənməlidir".

O, nazirlərin söhbətinin təfərrüatlarını açıqlamayıb və "Avropanın yekdilliklə Ukraynanı dəstəklədiyi və azad dünyanı müdafiə etməkdə qətiyyətli olduğu" əminliyi ilə

kifayətlənib. Lakin məlumdur ki, amerikalıların Avropadakı müttəfiqlərinin iştirakı olmadan Rusiya Federasiyası ilə danışıqlar aparmağa hazırlaşması Aİ ölkələrinin nümayəndələrini böyük təəssüratlandırıb. Trampın Ukrayna üzrə xüsusi nümayəndəsi Keyt Kelloq bunu "Ukrayna naharı" adlanan tədbirdə (Münhen konfransının tədbirlərindən biri) deyib. "Minsk 2-ni xatırlayın: orada Avropa liderlərinin izdihamı var idi və onlar dəhşətli çıxış etdilər" dedi. Yada salağ ki, ikinci Minsk razılaşması adlanan saziş 2015-ci ilin fevralında Belarusun paytaxtında Almaniyanın o vaxtkı kansleri Angela Merkelin, sonra isə Fransa prezidenti Fransua Ollandın iştirakı ilə keçirilən sammitdə razılaşdırılıb. Görünür, Kelloq onları "izdiham" hesab edirdi.

"Ukrayna və Avropanın iştirakı olmadan pis sövdələsmə variantı deyil" deyən Hollandiyanın baş naziri Dik Şof sosial mediada bu danışıqlar formatını "Rusiya üçün mükafat" adlandırır. O, birmənalı nəticə çıxarıb: "Rusiya-Ukrayna münaqişəsindən Rusiya qalib çıxmamalıdır".

Parisdə keçiriləcək sammitdə Finlandiya prezidenti Aleksandr Stubbın təklifinin müzakirə olunacağı istisna edilmir. O, Aİ-də Kelloqun tutduğu vəzifənin analoqunun - Ukrayna üzrə xüsusi nümayəndənin yaradılmasını təklif edib. Stubbın sözlərindən belə nəticəyə gəlmək olar ki, məhz bu yeni məmur imkan daxilində danışıqlar prosesində ayrı-ayrı ölkələri deyil, bütün Avropa ittifaqını təmsil etməlidir. Bu, Tramp komandasının müdafiə etdiyi kimi görünən xəttə təəccüblü şəkildə ziddiyyət təşkil edir. Məsələn, Pentaqonun rəhbəri Pit Heqset bəyan edib ki, Avropa ölkələrinin qoşunlarının Ukraynada mümkün yerləşdirilməsi yalnız istənilən kollektiv strukturlardan kənarda mümkündür. Bu o deməkdir ki, Aİ danışıqlarda vahid bütövlükdə iştirak edə biləcəyi və iştirak etməli olması faktının lehinə tutarlı arqumentlər təqdim etməlidir.

V.VƏLİYEV

- Rusiya-Azərbaycan arasındakı münasibətlər bir qədər gərgin hal alıb. Sizcə, bu proseslər nə vaxta qədər belə davam edəcək və çıxış yolunu nədə görürsünüz?

- Biz bu barədə son iki aya yaxındır ki, müxtəlif mətbuat vasitələri ilə fikirlərimizi bildiririk, bu barədə dövlətin yanaşması aydındır. Bir məsələ hamı üçün aydın olmalıdır ki, bugünkü vəziyyətin yaranmasında Azərbaycan heç bir məsuliyyət daşmır. Sadəcə ona görə ki, məhz dekabrın 25-də təyyarəmizə açıq-aşkar hücum edildi. Başa düşürük ki, Ukraynanın dronlarının neytrallaşması üçün müəyyən əməliyyatlar aparılıb. Buna baxmayaraq hadisələr onu göstərdi ki, aparılan əməliyyatlar qeyri-peşəkar aparılıb. Azərbaycan təyyarəsi vurulandan 8 dəqiqə sonra Rusiyanın Qroznı üzərində hava məkanı bağlanıb, pilotlara bu barədə məlumat verilməyib. Nəticədə Azərbaycan təyyarəsinə iki dəfə atəş açılıb. Bütün nəvəsiyə sistemi sıradan çıxıb. Bütün faktlar ortadadır. Təəcübüldür ki, bütün faktlar ortada ola-ola Rusiya sivil qaydada məsələlərə yanaşmadı. Düzdür, Rusiya prezidenti cənab Prezidentdən üzr istədi, amma detallı şəkildə deyildi. Biz deyirdik ki, məsuliyyəti üzərinizə götürün, etiraf edin ki, təyyarə vurulub. Qazaxıstanın son hesabatındakı izahatda da bu, aydın şəkildə özünü göstərir. Hətta raketin qalıqları da tapılıb, bunu ekspertiza sübut edib. Amma təəssüflərsən ki, Rusiya təzə siyasətini həyata keçirməyə, Azərbaycana qarşı qarayaxma kampaniyası başladı. Demək istəyirəm ki, bütün bunların səbəbkarı Rusiyadır, Azərbaycan deyil. Ümumiyyətlə, Azərbaycan qonşuları ilə, heç kimlə münasibətlərinin korlanmasını istəmir. Amma kimse Azərbaycanın maraqlarını nəzərə almırsa, ona qarşı hörmətsizlik edirsə, onun legitim tələblərini görməzdən gəlsə, buna adekvat cavab verilir və verəcək.

Dünyada elə bir ölkə yoxdur ki, Azərbaycanla belə hörmətsiz rəftar etsin. Bunu tarix

sübut edir. Çıxış yolu çox sadədir. Rusiya Azərbaycanın tələblərini qəbul etməlidir. Həm zərərçəkənlərə, həm həyatını itirənlərin ailələrinə kompensasiya ödəməlidir. Həm də Azərbaycana dəymiş zərər ödənilməlidir. Bu cinayəti törədənlərin adları da, rütbələri də məlumdur. Cinayəti törədənlər cəzalandırılmalıdır. Əslində bunun çox sadə yolu var. Bu olmasa, biz beynəlxalq ədalət məhkəməsinə müraciət edib haqqı, ədaləti beynəlxalq məhkəmə vasitəsilə əldə edəcəyik. Bunun ikinci alternativini yoxdur. Düşünürük ki, gec deyil, gec-tez həll olunmalıdır.

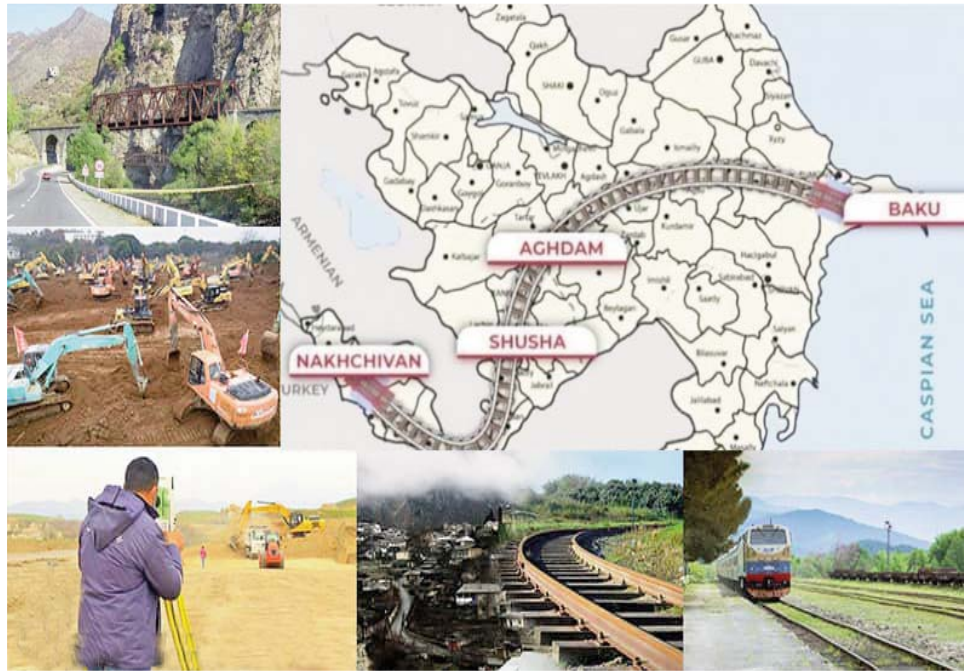
- Rusiyanın bu davranışlarının kökündə nə dayanır, nəyə nail olmaq istəyir, niyə inadkarlıq edir? Bu inadkarlıqla başlıca tələbi nədir?

- Rusiya iki səbəbdən belə davranır. Birinci, Rusiyanın imperialist keçmiş müttəfiq ölkələrə, təəssüflərsən ki, yuxarıdan aşağı baxmaq yanaşması var. Bu, imkan vermir ki, Rusiya öz qonşuları ilə, ətraf ölkələrlə daha normal, bərabərhüquqlu münasibətlərini qursun. Rusiya bu imperialist, şovinst yanaşmadan əl çəkməlidir. Çünki, bu, Rusiyanın özünə də xeyir vermir. Rusiya haranısa işğal edə bilər, amma bu, ona heç bir üstünlük gətirmir. Çünki daim düşmən mövqeyində olan mühit yarada bilməzsən. İkinci səbəb isə, Rusiya indiyə qədər alışımayıb ki, etdiyi hər hansı səhvə görə üzrxahlıq etsin, günahını

Diqqət:

Zəngəzur dəhlizi açılır?

Milli Məclisin deputatı Azay Quliyevin SİA-ya müsahibəsini təqdim edirik:

boynuna alsın. Məsələn, 2014-cü ildə Malayziya təyyarəsinin Rusiya tərəfindən vurulması real fakt idi. Amma bu hadisəni Ukraynanın üzərinə atdı. Bu cür müxtəlif formalarda məsuliyyətdən yayınmaq Rusiyanın dövlət olaraq şəkərinə çevrilib. Üçüncüsü isə dövlətlərin eqo prinsipindən qaynaqlanır. Beynəlxalq hüquq normaları nə qədər ayaqlar altına atılsa da, istinad etdiyimiz normalardan başqa normalar da yoxdur. Qəbul olunmuş konvensiyaya əsasən Rusiya tam məsuliyyət daşıyır. Rusiya gec-tez bunu qəbul edəcək. Başqa həll yolunu görmürəm. Azərbaycan çox səbrlə rahat şəkildə öz mövqeyini müdafiə edib, bundan sonra da edəcəkdir.

- Bu günlərdə Rusiyanın Azərbaycanda casus şəbəkəsinin olduğu da ortaya çıxdı. Hətta onların arasında çinli məmurların adları da var idi. Bu məsələyə münasibətinizi öyrənmək istərdik.

- Rusiyanın cəsus şəbəkəsinin olması məni təəccübləndirmir. Ona görə ki, Rusiyanın bölgədə 200 illik tarixi var. Bu müddət ərzində özünün cəsus şəbəkəsini formalaşdırıb. Bunların qarşısını almaq üçün artıq Azərbaycan kifayət qədər güclü dövlətə çevrilib. Əvvəl bizim Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətində bir çox uğurlu məsələlərimiz olmuşdu, amma indi vəziyyət tamamilə dəyişib. Azərbaycanda Dövlət Təhlükəsizliyi orqanları həm kifayət qədər peşəkarlaşıb, həm də müasir texniki təchizata malikdir. Möhtəşəm qələbəmizdən sonra Azərbaycanda özgüvən var. Cəsusları, hətta xaricdəki cəsusları belə ifşa edib Azərbaycana gətiririk. Onların ədalət məhkəməsi qarşısında cavab vermələrini təmin edirik. Məlumat var ki, "Rus evi"nin əməkdaşları məhz bu məsələlərlə daha çox məşğul olmuşlar, nəinki ölkələrimiz arasındakı mədəni əlaqələrin qurulması ilə. Baxmayaraq ki, Venesiya konvensiyasına əsasən diplomatik nümayəndəliklər də bununla məşğul ola bilməz, o cümlədən bu cür

humanitar layihələri həyata keçirən zaman Azərbaycanın milli maraqları əleyhinə fəaliyyət göstərə bilməzlər. Rəsmi şəkildə araşdırılır, zamanı gələndə, əlbəttə ki, üzə çıxacaq. İstənilən halda "Rus evi"nin bağlanması səbəbi məlumdur.

- "Rus evi"nin bağlanması ətrafında yaranan əjotaja səbəb nə idi?

- Biz birinci bilməliyik ki, Azərbaycan hüquqi dövlətdir. Burada fəaliyyət hər bir qurum hüquqa söykənməlidir. İndiyə bağlanmasının səbəbi isə ikitərəfli münasibətlərdə müəyyən mənada Rusiyaya qarşı jest, qarşılıqlı anlaşma kimi atdığımız addım kimi qəbul edilirdi. Bu qarşılıqlı münasibətlər, jestlər ikitərəfli olmayacağısa, bunun qalmasına ehtiyac da yoxdur. 2017-ci ildə Dünya Azərbaycanlıları Konqresinin Rusiyada fəaliyyəti dayandırıldı. Biz buna etirazımızı bildirdik, hələ indiyə kimi həll olunmayıb. Bu gün isə belə bir hal varsa, niyə qanunun pozulmasına göz yummalıyıq? Dostluq, qonşuluq münasibətləri qarşılıqlı olmalıdır. Bu kontekstdən yanaşmaq lazımdır. Rusiyada olan reaksiyanı nəzərdə tutursunuzsa, onlar elə bildirdilər ki, Azərbaycan öz prinsipial mövqeyini göstərə bilməz, amma gördülər ki, yanılırlar. Lazım gəlsə, biz bu cür addımlar da ata bilərik. Bu addımları atarkən münasibətlərin bilərəkdən korlanmasını istəmirik. Amma bizə qarşı hörməti də tələb edirik. Olmasa, əlimizdəki imkanlardan istifadə edirik.

- Belə fikirlər var ki, əgər Rusiya prezidenti Vladimir Putin Azərbaycandan üzr istəyirsə, vəziyyət səngiyəcək. Siz bu barədə nə düşünürsünüz?

- Vladimir Putin Azərbaycandan üzr istədi. Biz həm də onun fərqləndiyik ki, bu gün Rusiya-Azərbaycan münasibətlərini süni şəkildə pozmaq istəyənlər də var. Biz bunu anlayırıq, üçüncü tərəfin təhriki ilə addım da ata bilmərik. Biz heç vaxt tələb qoymamışıq

ki, üzrxahlıq edilməlidir. Bizim tələbimiz öz günahını etiraf etməsidir. Etiraf etməlidir ki, Qroznı üzərində hava məkanını gec bağladılar. 8 dəqiqə sonra bizə dedilər, halbuki 1-2 dəqiqə bizə kifayət idi. Bunu edənlər mütləq şəkildə cəzalanmalıdır. Rusiya, Qazaxıstan vətəndaşları da burada həlak olub. Hesabatın nəticəsi bir ildən sonra bəlli olacaq. İlkin hesabatda, onsuz da, bu, verilib. Cənab Prezident çıxış etdi, həm rus dilində, həm də Azərbaycan dilində bu məsələlərə münasibət bildirdi. Bizim verdiyimiz ilkin versiya Qazaxıstanın yaydığı ilkin hesabatda da öz əksini tapdı. O qədər vizual görüntü var ki, xüsusi komissiyaya da ehtiyac yoxdur. Ona görə də, xüsusi variant da olmadığı üçün deyə bilərik ki, xüsusi araşdırma lazımdır. Vuran da, vurulan da, aparılan istintaqın nəticəsi də bəllidir. Biz istəmirik ki, məsələ bundan sonra gərginləşsin. Belə davam edərsə, biz münasibətləri beynəlxalq məhkəmədə araşdıracağıq. Heç kim şübhə etməsin ki, ədalət məhkəməsi Azərbaycanın xeyrinə qərar çıxarmayacaq. Çünki faktlar ortadadır. Ona görə də, istərdik ki, məsələ sivil qaydada həllini tapsın.

- Bəzi məlumatlara görə Moskva və bir çox şəhərlərdə azərbaycanlı miqrantların deportasiyası, saxlanılması, hətta təcridxanaya salınmaqları ilə bağlı informasiya yer almaqdadır. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

- Bu cür məsələlərdə, mənə, təsdiq olunmuş məlumatlara daha çox üstünlük vermək lazımdır. Mənə də belə bir neçə məlumat daxil oldu. Sonra araşdırdım, gördüm ki, bunlar dezinformasiyadır. Rusiyada yaşayan azərbaycanlıların təşkilatının da bir açıqlamasına rast gəldim. Gördüm ki, bununla bağlı fakt yoxdur. Fakt yoxdursa, bunu şərh etməyimiz düzgün deyil. Əgər fakt varsa, əlbəttə ki, biz bunu birmənalı şəkildə pisləməliyik. Əgər kiməsə qarşı dini, irqi ayrıseçkiliklə amansızlıq göstərilirsə, bu, bizim vətəndaşımız olacağı təqdirdə biz də buna səssiz qalmayacağıq. Azərbaycan dövləti dünyanın harasında olmasından asılı olmayaraq öz vətəndaşlarının arxasındadır və onların haqlarını müdafiə edir və buna qadirdir. Bu yaxınlarda İranda həbs olunan vətəndaşımızın geri qaytarılması onu göstərdi ki, Azərbaycan öz vətəndaşlarına qarşı həmişə həssas olub. Cənab Prezident 2003-cü ildə bəyanatında demişdi ki, hər bir azərbaycanlının Prezidenti olacam. Bunu praktikada da sübut edib. Ona görə də, bu məsələlərdə dəqiq araşdırma aparmalıyıq. Ola bilsin ki, kimse bunu körükləyir, yalan məlumatlar verməklə həssas məsələlərə toxunur. Ancaq emosional məsələyə toxunmaq lazım deyil, əgər kimse Azərbaycanda ictimai rəyi öyrənmək istəyirsə, dezinformasiyaya ehtiyac yoxdur. İctimai rəy, ümumi yanaşma ondan ibarətdir ki, dövlətimiz haqlıdır. Dezinformasiya həmişə olub və olacaq. Vətən müharibəsində və ondan sonra Azərbaycan xalqı, dövləti, Prezidenti arasında elə bir birlik yarandı ki, bunu heç kim poza bilməz. İndi də bu var və davam edir. Hətta Azərbaycanda siyasi həmrəyliyin səviyyəsi də ən yüksək səviyyədədir.

Ona görə də, harada ki, Azərbaycanın milli maraqları müzakirə obyektidir, onda bizim mövqeyimiz ondan ibarətdir ki, biz dövlətimizin yanındayıq. Əgər dövlətə, vətəndaşlara qarşı hər hansı bir təhdid olacağısa, Azərbaycan xalq, millət, dövlət olaraq ona qarşı mübarizə aparacaq. Azərbaycan imkan verməyəcək ki, kimse bizi hər hansı formada təhdid etsin, miqrant adı altında azərbaycanlılara həqarət etsin. Təbii ki, buna imkan verilməyəcək. O ki qaldı qanuna, hər bir ölkənin öz daxili qanunları var, daxili işlərə qarışa bilmərik. Bizim yanaşmamız belə olub ki, hər bir ölkədə yaşayan azərbaycanlılar da yerli qanunlara riayət etməlidirlər. Necə ki, Azərbaycan da eyni qanunu Azərbaycanda yaşayan hər bir insandan irqindən, dinindən asılı olmayaraq tələb edir. Biz buna hörmətlə yanaşıırıq.

Söylü Ağazadə

Avropa Birliyi ölkələrinin keçirdikləri MÜHARİBƏ TƏLAŞI

“Qoca qitə” artıq Rusiyanın təcavüzündən bərk narahatdır və bu vaxta qədər guya Ukraynanı qorumağa çalışan avropalılar indi ancaq özlərini qorumaq barədə düşünürlər. Xüsusən də avropalıları narahat edən savaşı, döyüş, müharibə qorxusudur. Bu baxımdan da Avropa dövlətlərinin müharibəyə hazırlaşması, aydın şəkildə müşahidə edilən hazırlıq prosesi başadüşüləndir. Başadüşülən odur ki, Avropa Birliyi ölkələrinin müharibə təlaşı yaşanır.

Ziddiyyətlərin bundan sonra ciddi rəqabətə və hətta düşmənçiliyə belə səbəb olacağı düşünülür

Bütün dünya artıq xaos, qarışıqlıq qorxusu içərisindədir. Bu da təsadüfi deyil. Ümumiyyətlə, qarışıqlıqların ilkin əlamətləri getdikcə daha qabarıq şəkildə üzə çıxır deyərək, narahatlıqlar da getdikcə artmağa başlayır. Avropalıların narahatlıqları daha çox diqqəti cəlb edir və Rusiyanın “həmləsindən” ehtiyat edilməsi fonunda bunun da səbəbsiz olmadığı bellidir. Hər halda, əvvəla, Rusiyaya daha yaxın olan Avropa ölkələri daha bərk narahat olmalı olduqları qənaətində özlərini haqlı hesab edirlər. Digər tərəfdən də ona görə haqlı hesab edirlər ki, amerikalıların ruslarla bəzi “danışqlarından” sonra “hədəfin” onların özləri olacağı barədə düşünürlər. Avropalılar elə hesab edirlər ki, proseslərin

bu şəkildə gedişi onların özləri üçün böyük təhlükələr vəd edir və məhz təcavüz, müharibə təlaşı da bu səbəbdəndir.

Amerikanın yeni prezidentinin, yenidən hakimiyyətə qayıdan Donald Trampın “strateji hədəfləri” ilə bağlı avropalıların bərk qorxuları yaranıb. Beləki, avropalılar elə hesab edirlər ki, ABŞ prezidenti artıq Avropa ilə bundan sonra qətiyyətlə mütəfiq olmaq niyyətində deyil. Belə hesab etmələrinin də əsaslı səbəbləri var deyərək düşünməkdə də özlərini haqlı hesab edirlər. Xüsusən də, yenidən hakimiyyətə qayıdan prezident Trampın strateji hədəflərinin məhz Avropa ölkələrinin, Avropa Birliyinin maraqları ilə kəskin şəkildə ziddiyyət təşkil etdiyi düşünülür. Məhz bu şəkildə düşünürlər hətta elə hesab edirlər ki, bu ziddiyyət nəinki rəqabətə, ümumiyyətlə, Amerika ilə Avropa Birliyi arasında düşmənçiliyə belə səbəb ola bilər və elə bu düşmənçiliyin də Rusiyanın müharibə istəyi ilə nəticələnməyi təlaşı yaşanır.

Mümkün görünən savaşı, müharibəyə hazırlıq görülməsinin labüdlüyü barədə düşünülür

Son zamanlar Ağ Evin məhz Moskva ilə müəyyən danışqlara girməsi bundan sonrakı hadisələr üçün fərqli proqnozlar ortaya qoyur. Bu vaxta qədər Ukraynanı müdafiə edənlərin indi də qarşı tərəflə danışqlar aparmaq maraqları avropalıları bir qədər təlaşlandırır. Amerikanın dəstəyinə arxalanan Avropa Birliyi ölkələri indi özlərini meydan-da “tək qalmış” sayırlar. Belə hesab olunur

ki, avropalılar təkə dəstəkdən məhrum olmayıblar, həmçinin, Rusiyanın savaşı açmaq planının da ortaya çıxma ehtimalı ilə üz-üzə qalıblar. İndi “qoca qitə” öz taleyi, özünün bundan sonrakı vəziyyəti ilə bağlı daha çox narahatdır. Hətta mümkün olacaq savaşı, müharibəyə hazırlıq görülməsinin labüdlüyü barədə də düşünülür.

Avropanın bir çox siyasətçiləri, eləcə də, hərbi-siyasi dairələri elə hesab edirlər ki, yaxşı halda, onların müəyyən hazırlıq görmələri üçün cəmi beş il vaxtları var. Ona görə avropalılar belə bir qənaətdədirlər ki, onlar Rusiyanın müharibəyə başlaması üçün beş il müddətində hazırlıqlı olacağını zənn edirlər. Ən yaxşı taktikanın da məhz Rusiyanın dağıdılması olduğu düşünülür. Belə hesab olunur ki, Rusiyanın dağıdılması üçün indidən ssenarilər hazırlanılmalıdır. Məsələ burasındadır, avropalılar onu da görürlər ki, Rusiyanın dağılması üçün heç bir əsas yoxdur və buna ümid etmələri də əbəs yerədir. Daha doğrusu, həmin ölkənin dağılması ilə bağlı ortada birçə dənə də “əlamət” görmürlər və buna xam xəyal deyilsə, daha doğru olar. Bax elə məhz buna görə də, bunun xam xəyallar olmasına görə də Avropa Birliyi ölkələrinin keçirdikləri təlaş başadüşüləndir.

Müharibə təlaşı artıq nəzərə çarpan həddədir və həyəcan təbili də bu baxımdan təsadüfi deyil

Bəzən avropalılar mümkün təhlükələrdən qorunmaq üçün hərbi iqtisadiyyat mo-

delinə keçid etmək barədə də düşünürlər. Daha doğrusu, bunun çox vacib olduğu qənaətdədirlər. Məqsəd də məhz Rusiya ilə müharibəyə hazır olmaqdan ibarətdir. Hətta yüksək rütbəli belə hazırlıqlı olmağın vacibliyini vurğulayırlar. Müvafiq çağırışların edilməsi də müşahidə edilir. Məsələn, İsveç Silahlı Qüvvələrinin baş komandanı Mikael Byuden və mülki müdafiə naziri Karl-Oskar Bulin kimi siyasətçilər isveçliləri ölkədə müharibənin başlama ehtimalına hazırlıqlı olmağa çağırırlar. Bu isə onu deməyə əsas verir ki, artıq Avropa çox ciddi şəkildə bir təlaş içərisindədir.

Görünən odur ki, müharibə təlaşı artıq nəzərə çarpan həddədir. Bunu avropalı siyasətçilərin mövqeyindən hiss etmək daha asandır. Bir zamanlar yalnız Ukrayna ilə bağlı fikirlər səsləndirən siyasətçilər indi ancaq Avropa Birliyinin özü barədə müvafiq həyəcan təbili çalır. Az öncə ukraynalıların silahlandırılmasını gündəmə gətirənlər indi avropalıların özlərinin müharibəyə hazırlıqlı olması çağırışı ilə çıxış edirlər. Bu gün avropalılar daha Amerikadan məhz Ukraynaya deyil, özlərinə yardım istəməyə hazırlaşır. İndi Ukraynanı yox, Avropa Birliyi ölkələrini düşünürlər. Bu vaxta qədər Rusiyanın məhz Ukraynaya təcavüzü ilə bağlı fikirlər səsləndirib, hay-küy salanlar indi artıq Avropanı həmin ölkənin həmləsindən qorumaq üçün baş sındırmaqdadırlar. Daha dəqiq desək, özlərini qorumaq üçün yollar axtarırlar. Bu isə onu deməyə əsas verir ki, sözün əsl mənasında Rusiyanın həmləsindən qorxuya düşən Avropa Birliyi ölkələri təlaş içərisindədirlər, özü də müharibə təlaşı keçirirlər.

İnam Hacıyev

Çiçəklər təbiətin insanlara bəxş etdiyi ən qiymətli hədiyyələr-dən biridir. Xüsusilə bəzi çiçəklər o qədər gözəl və göz oxşayır ki, dünyanın ən bahalı çiçəklərindən birinə çevriləblər. Çiçəklər çox vaxt bir-birini sevməyən insanlar üçün romantik bir hədiyyə olmuşdur. Onların kövrək və incə gözəlliyi romantika üçün mükəmməl birləşmədir. Elə 14 fevral Sevgililər Günündə alınan bəzi çiçəklər də buna bir nümunədir. Hamıya məlumdur ki, məlum gündə 100, 300, 500 və hətta 1000-2000 manat qiymətində çiçək hədiyyə edənlər az deyil. Bəs, bu nə dərəcədə doğrudur? Bir gündən ötrü solan bir çiçəyə bir ailənin 1-2 aylıq qazancı olan vəsaiti vermək düzgündürmü? Bu qədər israf olar?

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Çiçəklər təbiətin insanlara bəxş etdiyi ən qiymətli hədiyyələrdən biridir. Xüsusilə bəzi çiçəklər o qədər gözəl və göz oxşayır ki, dünyanın ən bahalı çiçəklərindən birinə çevriləblər. Çiçəklər çox vaxt bir-birini sevməyən insanlar üçün romantik bir hədiyyə olmuşdur. Onların kövrək və incə gözəlliyi romantika üçün mükəmməl birləşmədir.

Bəzi güllər niyə çox bahadır?

Çiçəklər nə qədər nadir və çətin tapılsa, bir o qədər bahalı olur. Bir buket güllə bir insanı heyran etmək istəyərkən çox ucuz qiymətə almaq istəmirsinizsə, aşağıda sizin üçün hazırladığımız siyahıda maliyyə məhdudiyyətlərinizi artıracaq təzə çiçək seçimlərinizi qeyd etdik.

Zəfəran krokus çiçəyi

Bənövşəyi çiçəkləri ilə kifayət qədər məşhur olan zəfəran krokus çiçəyi nadir növ olduğu üçün siyahının başındadır. Bir buket zəfəran çiçəyi almaq bəzi çiçəklərdən daha sərfəli görünərsə də, əksər hallarda bu bitki yetişdirilərək onun çiçəyindən əldə edilən və dünyanın ən bahalı ədviyyatı olan zəfəran ədviyyatı istehsal olunur.

Atəş Laləsi

Alov zanbaqları, atəş zanbaqları və gloriosa kimi də tanınan odlu zanbaqlar zəhərli olduqları qədər də bənzərsiz və xüsusiylər. Həm çox təmizəqlı, həm də zərif olan çiçəkləri nadir olduğuna görə kifayət qədər bahadır.

Bahalı güllər zibillikdədir?

Kinabalu qızıl səhləb

Bu çiçəyin baxımı və becərilməsi digər çiçəklərlə müqayisədə kifayət qədər çətin olduğundan, bahalı bitkilər arasında öz yerini tutmuşdur. Qırmızı nöqtələri və bəzək yaşıllı yarpaqları olan kinabalu səhləbləri Malayziya Milli Parkının Səlahiyyətli tərəfindən becərilir. Bütün gözəlliyi ilə şöhrət qazanan bu nadir çiçəyin bir ədədinin qiyməti 6000 dollardır.

Shenzhen Nongke Orchid

Təxminən 8 il davam edən və Shenzhen Universitetinin gərgin əməyi nəticəsində əldə edilən Shenzhen Nongke Orchid, bütün xüsusiyyətləri ilə insan istehsalıdır. Laboratoriya işlərinin aparıldığı universitetin adını daşıyan bu unikal çiçək 5 ildən bir çiçək açır. Çox zəhmətdən sonra istehsal edildi və hərəddə 202.000 dollara satıldı və bu, indiye qədər satılan ən bahalı çiçək oldu.

Cülyetta Rouz

Cülyetta qızılgülü möhtəşəm görünüşü və möhtəşəm rəngi ilə onu görən hər kəsi valeh edib. Devid Ostinin təxminən 15 illik işindən sonra əldə edilən bu nadir çiçək, tam 15,8 milyon dollara satılaraq indiye qədər hazırlanmış ən bahalı qızılgül kimi çiçək bazarını fırtına ilə ələ keçirdi.

Kaudupul Çiçəyi

Çox qısa müddət ərzində sağ qalan kaudupul çiçəyi təkə nadirliyinə görə deyil, həm də toplanması demək olar ki, qeyri-mümkün olduğuna görə dünyanın ən bahalı gülləri siyahısında öz yerini tutub. Şri-Lankada ildə yalnız bir dəfə çiçək açır və çiçəklənəndə gecənin ən qaranlıq vaxtında çiçək açır. Sübhədən əvvəl də solmağa başlayan kaudupul o qədər qısa müddətə sağ

qox olur".

Aytac Ali: "Əslində, bahalı gül buketlərinin alınması sevginin dəyəri ilə ölçülməməlidir. Bəziləri üçün belə jestlər romantikanın göstəricisi ola bilər, amma münasibətdə əsas olan diqqət, səmimiyyət və qarşılıqlı anlayışdır. Bu, tamamilə münasibətdən və insanın öz baxış bucağından asılıdır. Fəqət, dəyər vermək təkə pula bağlı deyil. Bəzən bir dəne sadə çiçək və ya öz əllərlə yazılmış məktub daha dəyərlidir, nəinki yüzlərlə manata alınmış güllər. Hər şey jestin içində olan niyyətə bağlıdır. Bəzən ən gözəl anlar sadə şeylərdə gizlidir - birlikdə güləmək, maraqlı bir söhbət, hətta adi bir gəzinti. Sevgi kommersiyaya çevrildikdə, onun mahiyyəti unudulur. Bu səbəbdən də, bir münasibətdə maddiyyatdan çox, daxili bağlar və emosional yaxınlıq önəmli olmalıdır.

İnsanlara tövsiyəm odur ki, sevgini yalnız bahalı hədiyyələrlə ölç-

ya da heç almayıb hər gün sevdiyi-ni dilə gətirəndə sevir.

Elə xanım var ki, bu günü gülsüz, hədiyyəsiz keçirmək istəmir, elə xanım var, gül istəmir, diqqət istəyir. İstəklər fərqli, münasibətlər fərqlidir. Amma qarşılıqlı olaraq məsələ hər iki tərəfə maddi və mənəvi cəhətdən uyğundursa ildə bir gün də olsa almağa dəyər. Hər kəsə dəyər gördüyü, özünü gül kimi hiss etdiyi münasibət, sevgi arzu edirəm".

Çiçəklər ən sərt mübahisələrdə belə atmosferi yumşaltmağa kömək edir və sevgiliniz üçün alınacaq ən mənalı hədiyyələrdir. Sevgiliniz üçün çiçək almaq, ona nə qədər əhəmiyyət verdiyinizi və bağlılığınızı nə qədər yaxın olduğunu göstərir. Hədiyyə kimi çiçəklərin istifadəsi əslində eramızdan əvvələ gedib çıxır. O vaxtlar bir adam başqa birinə gül verəndə bu, onun xoşuna gəldiyinin göstəricisi idi. Zaman keçdikcə bu verdiş həyatımızda davam etdi və çiçəklər həyatda əvəzolunmaz hədiyyə alətinə çevrildi. Sevgiliniz üçün çiçək almağın çox fərqli mənalı var. Məsələn, kimsə ilə mübahisə edirsinizsə, hətta bir buket qızılgül də aranızdakı vəziyyəti yaxşılaşdırmağa kömək edəcək. Nümunələri çoxaltsaq, kimsə çox sevdiyinizi göstərmək üçün alınan bir qızılgül digərini xoşbəxt edir. Bu misallar davam edir və çiçəyin mənası heç vaxt dəyişmir. Gördüyünüz kimi qızılgül almaqda itki yoxdur və sevgilinizlə aranızda olan bağ gücləndirdiyi üçün sizə böyük faydalar gətirəcək.

Gül almaq üçün əslində nə vaxt,

qalır ki, onu almaq mümkün deyil.

Mövzu ilə bağlı şəhər sakinlərinin fikirlərini öyrəndik:

Səbinə Almazova: "Məncə, hər kəs öz büdcəsinə uyğun gül almalıdır. Pulun varsa bahalı gül niyədə yox?! Amma mən özüm güllərə bu qədər çox pul vermərəm".

Nazim Əliyev: "Məncə güllə çox pul vermək mənasızdır. Onun əvəzinə ehtiyac duyulan başqa bir hədiyyə alsaq daha yaxşı olar. Mən güllə uzaqbaşı 100 manat pul verərəm".

Tunar Əliyev: "Mən heç vaxt güllə çox pul vermərəm. Uzaqbaşı 50 manat. Ondan baha yox".

Cavidan Ağazadə: "Xanımlar onlara alınan hər bir hədiyyəyə, daha da artığına layiqdir. Analarımız, bacılarımız çiçəklər qədər gözəldir. Düzdür, çiçəklərin qiyməti bahadır, amma xanımların sevinci qarşısında o pulu verməyə dəyər. Yalnız bayram vaxtı süni qiymət artımı vəziyyətdən istifadədən başqa bir şey deyil. Onsuz da, çiçəklərin qiyməti

məsinlər. Əsas olan münasibətdə səmimiyyətin və dəyərin hiss olunmasıdır. Sevgi bir günə və ya bir hədiyyəyə bağlı olmamalıdır. Onu hər gün kiçik jestlərlə, diqqətlə və anlayışla göstərmək daha önəmlidir.

Əgər hədiyyə vermək istəyirsinizsə, onun qiymətindən çox, mənasına önəm verin. Bəzən bir dəstə yabanı çiçək, əllə yazılmış məktub və ya sevdiyiniz insanın sevdiyi bir şey haqqında xatırlamağınız ən bahalı hədiyyədən də dəyərlidir ola bilər. Unutmayın, ən gözəl sevgi jesti qarşı tərəfi başa düşmək, onunla mənalı vaxt keçirmək və onun xoşbəxtliyini düşünməkdir. Maddi dəyər zamanla unudula bilər, amma səmimi hisslər həmişə yadda qalır".

Röya Vahabova: "Açıq məni Sevgililər gününü 14 fevral tarixində qeyd etmirəm. Ona görə nə də-rəcə bu günə obyektiv və tərəfsiz cavab verə bilərəm bundan əmin deyiləm. Amma ümumilikdə baha qiymətə alınan güllərdən danışsaq məncə sevginin ölçüsünü güllər ölçür. İmkani olub böyük, bahalı gül dəstəsi alan da sevir, imkanı olmayıb sadəcə bir qızılgül alan da sevir,

nə də yer var. Onun haqqında qeydlər yazmağa belə ehtiyac yoxdur. Onu da əlavə etmək istərdik ki, güllərin bir çox mənası var. Bunu belə düşünün: bir gün adi həyatınıza davam edirsiniz və sevgilinizə heç vaxt gözləmədiyi bir buket gül alırsınız. İlk görüşünüzdə verdiniz və onun üzündəki ifadəyə diqqətlə baxmağınızı istəyirik. Çiçəklər digər insana bu üz ifadəsini verir.

Çiçək buketlərinin sayına, rənginə və adına görə öz mənalı var. Məsələn, siz 1001 qızılgül aldınız və bu, "Mən həmişə sizinləyəm" ifadəsinə bərabərdir. Bundan əlavə, 13 qızılgül alıb verdin, yəni səni sevirəm, amma gizlicə. Digər tərəfdən, ağ qızılgül məsumluğu, orxideya isə qüruru simvollaşdırır. Bizim cəmiyyətdə insanlar yalnız xüsusi günlərdə güllərə üstünlük verirlər. Bu verdişlərdən əl çəkməli, güllərin insan həyatında zəruriliyini dərk etməliyik.

Ayşən Vəli

XXII YAZI

"Ədalət nədir?" deyə soruşan bir insana cavab vermək çox çətin olur bəzən. Çünki ədalətin olmadığı cəmiyyətlərdə onu tərif etmək, reseptini söyləmək də asan deyil. Yarıdılışın tərəzisidir ədalət. Haqsızlığa uğradıqda ən çox ehtiyac duyduğumuz odur, hamımızın axtardığı, yoxluğunu hiss etdiyi vəziyyətdir. Bəzən bərabər olmaqdır ədalət, bəzən bərabərsizliyə razı olmaqdır, tarazlıqdır, doğru hərəkət etməkdir. Hər kəsə və hər şeyə layiq olduğu kimi davranmaqdır əslində ədalət.

Həyatımızın hər hansı bir anında biz də ədalət korluğu çəkmişik. İstisnasız olaraq bütün canlılar məruz qalır bu vəziyyətə. Təməl ədalətin olmadığı bir cəmiyyətdə yaşayan da olub, mülki ədalətsizliklə qarşılaşan da, bərabərləşdirən ədalətin həsrətində olan da, sosial ədalətə həsrət qalan da, ilahi ədaləti gözləyən də.

İnsanlar nə zaman ki, cəmiyyət olaraq formalaşsınlar, elə o zamandan həyatlarında olub ədalət, yaxud da ədalətsizlik. Bir qisim insan onun arxasınca qaçıb, varlığını qəbul etdirməyə, hökmranlığını tanıtmaya çalışıb, başqa bir qisim insan yoxluğu ilə barışıb, ümidini üzüb, sonuncu qisim isə onu görməzdən gəlib, cəmiyyətdən uzaqlaşdırmağa, səsini boğmağa çalışıb.

Hər üç qisim ayrı-ayrılıqda istədiyini alıb ədalət anlayışından, fərqli dövrlərdə, fərqli cəmiyyətlərdə. Bəzən ədaləti tutub bərqərar edib insanları, bəzən topal da olsa gedəcəyi yere gec-tez varlığını görüblər, bəzən də onun kor olduğunu qəbul ediblər. Amma dənılmaz fakt var ki, onu birdəfəlik öldürmək, boğub atmaq əbədiyyən mümkün olmayıb, olmayacaq. Ən qaranlıq quyularda belə bir işynə ulduzu qədər işıqdır ədalət, ən çarəsiz vəziyyətlərdə saman çöpü qədər ümidir ədalət.

Bəlkə də tarixin heç bir dövründə başqa heç bir ictimai dəyər onun qədər acgözlülükə gözlənilməyib, bəlkə heç bir hökm onun qədər

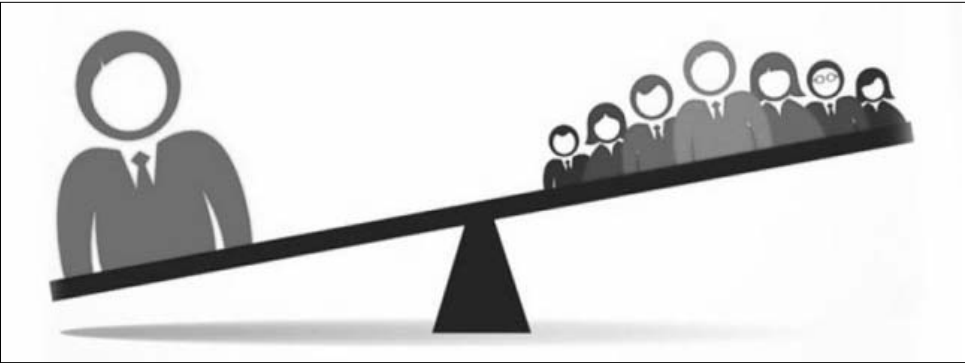
tufanı qaçınılmaq olacaq bu gedişlə. Uşaqların zorlandığı, təcavüz edildiyi, oğurlandığı, istismar edildiyi, qul kimi işlədildiyi, günahsız insanların müharibələrdə, soyqırımlarda qətl edildiyi - ədalətin qovulub çıxarıldığı bir dünyaya Tanrının nəyinə lazımdır ki? Siz olsanız bağınızda ağacın hansı budağını kəsərsiniz? Qurumuş olan budağı təbii ki.

Müharibələrdə öldürülən günahsız insanların, işgəncə verilən məsumların ahı həkk olub dünyanın divarlarına, hərdən eşidirəm mən. Müharibə qan deməkdir, ölüm deməkdir, ağı deməkdir, bayatı deməkdir. Müharibələrin təməlində də ədalətsizlik, bərabərsizlik dayanır. Dünya ilə ədalət artıq tərs mütənəsbidir. Kimə lazımdır ki bu cür dünya? Qan qoxuyan, ölüm iylənən.

Dünyəvi ədalətdən danışılar bəzən, qəhqəhə ilə gülmək keçir içimdən. Qul kimi alınan, satılan, istismar, təcavüz edilən körpə

İtirdiyimiz xüsusiyyətlər:

ədalət

arzulanmayıb, bəlkə də heç bir dövrdə onun qədər heç nə narahat etməyib insanları. Əslində bütün insanlar onun varlığına inanır, amma passiv və ya aktiv olaraq cəbhələrə bölünür. Əsrlərdir yazıçıların, filosofların marağını çəkən mövzudur ədalət, haqqında nə qədər yazılsa da heç vaxt yekununa varılmayan mövzudur.

Ədalət əslində insan cəmiyyətində ən ideal dəyər ölçüsüdür deyə bilərik. Əgər bir cəmiyyətdə o hökmrandırsa o cəmiyyətdə insanlar da rahat və qayğısız olur. Çünki o hamının haqqını müdafiə edir, kimsəyə güzəşt, kimsəyə imtiyaz vermir. Onun hegemon olduğu cəmiyyətlərdə kimsə kimsənin haqqını yemir, kimsə başqasına zərər vermir, kimsə haqqı olmayana haqq iddia eləmir. Ədalət, əxlaqi dəyərlər arasında ən dəyərli olanıdır. Çünki onun yoxluğu bütün cəmiyyətin süqutu deməkdir.

Ədalət hüququn, haqqın, cəmiyyətin, insanlığın qayesidir. O ictimai etibarlılığın təməl daşdır. Əgər bir cəmiyyətdə onun yoxluğu hiss edilirsə o cəmiyyətdə insanlar xoşbəxt ola bilməz, kimsə özünün güvəndə, təhlükəsiz hiss etməz. Ədalət çəki daşlarının bərabərliyi, əgər biri digərindən ağır gələrsə o tərəziyə inam olmaz. Ədalətin də gözəllik anlayışı kimi nisbi olduğunu düşünənlər var, çünki birinə görə ədalətli olan bölgü başqasına görə haqq yeməkdir, haqqına girməkdir. "Elin gözü tərəzidir" misali də ədalət anlayışı ilə qardaşdır əslində.

Deyirlər ədalət cəmiyyətin oksigenidir, o olmadan cəmiyyət nəfəs ala və inkişaf edə bilməz. Demokratiyanın təməl daşı da, sülhün xəmiri də ədalətdir. İnkişaf ədalət üzərində

ucalır, əgər bir cəmiyyətdə inkişafdan söhbət gedirsə təməlindəki ədalət faizinə baxaraq anlamaq olar ki, o cəmiyyət ya möhkəmdir, ya da ilk zəlzələdə uçmağa hazır təməlsiz bina-dır.

Yazdıqca düşünürəm, ən son nə zaman görmüşəm ədaləti? Harada, hansı vəziyyətdə şahidi olmuşam varlığına? Elə vəziyyətlərin, elə hadisələrin şahidi olursan ki bəzən, ədalətin olmadığına şübhə etmirsən. Bu hadisələrin şahidi olduqca nitqim tutulur, dilim dönmür, 20 ildən çox müddətdir yazan əlim quruyur. Bəzən şahidi olduğum ədalətsizlik məni usandırır, o vəziyyətləri təsvir edəndə çətinlik çəkirəm sözləri seçməyə, kəlmələri yazıya düzməyə. Boğularaq, boğazım düyünlənərək, qəhərdən uduqna-udquna yazıram bəzi yazıları. Divarları, tavanı, döşəməsi qan olan dünyanın dözülməz hadisələrinə, əyilən ədalət tərəzisinə şahid olduqca, sinirə bilmədiyim, uda bilmədiyim gerçəkliklərini qəbul edə bilmədikcə havalanıram sanki. Belə hallarda ədalətin varlığına kim inandırma bilər mənə?

Bəzən yazılarımın bağırıldığını, qışqırdığını hiss edirəm, çünki elə vəziyyətlər, elə situasiyalar var ki, onu bağıraraq eşitdirmək istəyirsən, yazaraq yox. Ədaləti qapı-qapı, küçə-küçə gəzmək keçir içimdən, bəzən gördüklərimin, eşitdiklərimin yükü çiyinimi əzir, yazacaqlarımın bütün ağrısını, acısını, öldürülən uşaqların əzabını, valideynlərinin çarəsizliyini ifadə edə bilmədikdə, sözlər aciz qalanda, kəlmələr çarəsiz olanda mən də çarəsiz qalıram. Kim inanar belə olanda ədalətə? İtmiş, yox olmuş, unudulmuş hesab etməzmi onu?

Hardasa zibil qutusuna atılan körpənin olduğunu, hansısa ölkənin qaranlıq zirzəmisin-

də istismar edilən uşağın çarəsizliyini, hansı cəhənnəmdə təcavüzə uğrayan uşağın olduğunu düşündükcə gözlərimdən od çıxır. Belə vəziyyətlərdə axtar ədaləti, tapa bilsən qəhrəmanсан. İçində uşaqların-ən məsumların, ən təmizlərin, ən günahsızların yaşadığı dünyamızı nə hala, nə vəziyyətə gətirib çıxardı insanlar.

Hər gün 200 milyon uşağın ac olduğunu, 300 min uşaq əsgərin döyüşə göndərildiyini, hər gün 10 min uşağın aclıqdan xəstəlikdən, səfalətdən öldüyünü, 200 mindən çox uşağın zirzəmilərdə ağır işlərdə işlədildiyini bilib-bilə ədalətin var olduğunu iddia etmək necə də gülüncdür, elə deyil? Bunları bilərək normal həyata davam etmək çətinidir. Öz övladını öpüb bağrına basdıqca hardasa kimsəsiz bir uşağın gözlərini yola dikdiyini düşünürsən, öz balanı yedirsəndə hardasa bir körpənin aclıqdan ağladığını hiss edirsən. Mənən çökürsən, sustalırsan, ədalətsiz dünyanın ədalətini axtarmaq o qədər lüzumsuz görünür ki belə anlarda.

İnsanlar üçün dünya getdikcə cəhənnəmə çevrilir, müharibələr, kaos, qarşıdurma, epide-miyalar, eh-hh, daha nələr... Özü, öz əli ilə evini başına yıxır insan. Özü oturduğu budağı kəsir. Nəinki sosial, mülki ədalətsizlik, təməl ədalət anlayışı -yaşamaq, yemək, geyinmək kimi haqları da əlindən alınıb bəzi insanların. Ümid qalıb ilahi ədalətə, dini kitablarda qiymət günləri haqqında danışılır, əlamətləri yazılır - mənə yaxınlaşıq o günə. Yeni bir Nuh

uşaqların iniltisi gəlir qulağıma bəzən. "İlahi, mən dəli oluram deyəsən" deyə düşündüyüm də çox olub. Qulaqlarımı əllərimlə tuturam, açıram, yenə eşidirəm. Dünyanın tavanı çatlayıb, döşəməsi dəşilib, divarları yıxılıb, daha boğa bilmir o səsləri. Ədalətin səsi o qədər gur çıxa bilirmi sizcə? Kim eşidib? Kim görüb?

Eynşteyn deyirdi ki, əgər dünyada xoşbəxt olmayan birçə uşaq varsa o zaman bütün yeniliklər və icadlar böyük bir heçdir. Atın o icadları dənizlərə, yandırın o böyük itxatları - əgər dünyada yaradılışın incisi olan birçə insan əzab çəkirsə nə əhəmiyyəti var ki onları? Əgər ədalət hamı üçün bərabər paylanmayıbsa niyə "insanlar bərabərhüquqludur" deyə yalanlar danışılır, vədlər verilir? Topal ədaləti də görmür çox insan, heç axsaya-axsaya da gəlib çıxır axı ədalət.

Ədalətin olmadığı cəmiyyətdə əxlaq da olmaz, çünki insani dəyərlərin ən təməli ədalətdir. Əgər o boğulursa, yox edilirsə digər insani dəyərlər də doğrulmadan məhv edilir deməli. Bütün haqsızlıqlar cəmiyyətdən doğulur, bütün günahkarları cəmiyyət yetişdirir, amma ədaləti də cəmiyyət doğur, böyüdür. Günah varsa, günahkar da var deməli, ədalətsizlik varsa tərəzi də vardır mütləq. Dünyanın ədalət tərəzisinin əyilməsi yeni günahkarların doğulması deməkdir, əyilməməsi üçün hamı səfərbər olmalıdır.

Lalə Mehralı

VII YAZI

Böyük ustalıq tələb edən və xalq yaradıcılığının məcmusu olan xalçaçılıq xalqımızın əsrlərdən bəri yaşatdığı dekorativ təbiiq incəsənət növlərindən biridir. Xalçaçılıqla böyük mədəniyyətə və qədim tarixi ənənələrə malik xalqlar məşğul olub. Həmin xalqlar bu qədim sənəti yaşatmaqla, eyni zamanda öz mədəniyyətlərini də yaşadıblar.

Zaman-zaman evlərimizi ana-nənələrimizin göz nuru olan xalçalar bəzəyib. Odu ki, xalça gözəl əl işi olmaqla yanaşı, həm də məişətdə istifadə olunan qiymətli əşyadır. Elə qiymətli olduğu üçün xalça həmişə qızların cəhizinə qoşulub, onun yeni evinin ən dəyərli əşyasına çevrilib. Analar hər zaman qurur duyub ki, öz əlləri ilə toxuduğu xalçalar göz bəbəkləri olan övladlarının ana payı, cəhizinin ən dəyərli hissəsi olub. Nəinki qızlara, analarımız evləndikdən ayrılaraq, öz yuvasını quran oğullarına da ata ocağından pay olaraq xalça hədiyyə edirdilər. Onlar da bu xalçaları evlərində yuxarı başda divardan asar, ana xatirəsinin dəyərini belə verirdilər.

Vaxtilə qəsəbə və kəndlərimizdə evlərdə hana qurular, xalça toxunardı. Xalça çoxyaşlı sənət növü olmaqla yanaşı, həm də özündə böyük bir xalçatoxuma ənənəsini yaşadıb. Bu ənənə hananın qurulmasından xalçanın kəsilməsinədək bir neçə mərasimi birləşdirir. Bu mərasimlərin hər biri isə şər və bayatılarla ifadə olunduğundan xalq yaradıcılığına da töhfəsini verib, onun bir parçasına çevrilib.

Xalça toxumaq ənənəsindən danışaq. Danışaq ki, bu qədim

İlmə vuraq, xalça toxuyaq: Unudulmağa qoymayaq!

açardı.

Elə ki, xalçaçı qadın hananı qurdu, onun toxumaq üçün hazır olduğunu bildirdi, son dəfə əli ilə hananın ərş-arqasını yoxladı, deməli, hana hazırdır. Belə olanda qadınlar hananın üzərinə konfetlər atar, ev sahibinə gözaydınlığı verər, uğurlar arzulayar, xeyirli olmasını diləyər.

Daha sonra isə süfrə ətrafında yemək yeyər, şirniyyatlarla çay içər və evlərinə yola düşərdilər. Bununla artıq məlum olurdu ki, filan evdə hana var. Xanımlar hər gün ev işlərini qaydasına qoyduqdan sonra hana olan evə gələr, bacarıqları qədər kömək edərdilər.

Kəndlərimizdə elə qadınlar vardı ki, necə deyərək, gözü tərəzi idi. Yeni xalçanı hər hansı bir sxəmlə toxumurdur. Beynində qurduğu sxemi tətbiq edər, digər qadınlar isə onun göstərişi ilə hansı yere hansı rəngi harayadək lazım olduğu qədər toxuyardı.

Uşaqlar biz də kəndə tez-tez gedərdik. Xüsusilə xalça toxunan ərəfədə atam hər həftə bazarlıq edib bizi kəndə yollayardı. Deyərdi, gedin, nənəyə kömək edin. Aldığımı da nənə bişirib, hazırlayıb iməcilərə (xalça toxumaq üçün köməyə gələnlərə iməci deyilirdi) versin. Biz də sevinə-sevinə kəndə gedər, hana qarşısında əyləşər və nənəmin və ya bibimin göstərdiyi sadə yerləri toxuyardıq. Bax, elə buna görə də vaxtilə uşaqlı-böyüklü hər bir qız-qadın xalça toxumağı bacarırdı. Bu, qədim xalçaçılıq sənətinin yaşadılması, eyni zamanda xalça toxuyanlara köməklik idi.

Xalçanın toxunması aylarla çəkərdi. Çünki heç bir qadın səhərdən-axşama hana qarşısında oturub günü tək xalça toxumağa həsr etmirdi. Kənd yerinin işi ağır olar. Hər xanımın səhərdən axşamadək yetərincə işi var: ev işləri, yemək hazırlamaq, paltar-qab yumaq, həyəti süpürmək, axşam mal-qara çöldən gələndən sonra onları sağıb, südü pendir vurmaq, qatıq çalmaq, südü maşına verib yağ-xama hazırlamaq bir qadının gün ərzində gördüyü işlər idi. Odu ki, boş vaxtı olandan-olana, bu da adətən axşam yeməyindən sonra olurdu, hər kəs yığılıb hana önünə keçər və toxumağa başlardı.

Yadımdadır, xalça toxunan axşamlar o qədər maraqlı olardı ki... Qonşu qadınlar bir yerə yığılar, maraqlı söhbətlərlə, dəyə-gülə, çay içə-içə xalçanı gecə saatlarınadək toxuyardı. Söhbət və iş o qədər maraqlı olardı ki, bir də baxardıq ki, gecə yarı olub. Nənəm deyərdi ki, ay qızlar, tezdən yuxudan qalxa bilməyəcəksiniz. Hər kəs əlini xalçadan çəksin, işi dayandıraraq. Bundan sonra hər kəs ayağa qalxar, nənəm hananın üzərinə bir pərdə çəkərdi. Soruşardıq ki, ay nənə, xalçanın üzünü niyə örtürsən? Deyərdi ki, xalça tam hazır olanadək üz örtülü saxlanmalıdır, böyüyəndə bilərsiniz.

Ardı Səh. 13

ənənəni unudulmağa qoymayaq.

Qədim Azərbaycan xalçaları

Azərbaycanda xalça sənəti növlərinin yaranması, inkişafı çox qədim tarixə malikdir. Quba-Şirvan, Gəncə-Qazax, Qarabağ, Təbriz xalçaçılıq məktəbləri bütün dünyada məşhurdur. Bu zonalarda toxunan xalçalar ilmələrinin sıxlığına, rəng çalarlarına, üz ipliğinin xovuna, toxunuşuna və ornamentlərinə görə seçilir. Müxtəlif rəng çalarlarına malik Gəncə xalçaları isə hər zaman özünəməxsus üslub ilə fərqlənib. Həmin xalçalar ki, adı Qarabağ atları ilə qoşa çəkilib, xarıca göndərilib, sərgilərdə həmişə yüksək yerlər tutub, gələn qonaqlara qiymətli hədiyyə kimi təqdim edilib.

Qərb regionunun təbiətinin də zəngin və rəngarəng olması bölgədə xalçaçılığın inkişafında əvəzsiz rol oynayıb. Belə ki, Gəncə xalçalarını digərlərindən fərqləndirən xüsusiyyətlərdən biri də onların toxunmasında əsasən təbii xammal və boyaq məhsullarından istifadə olunmasıdır. Gəncə-Qazax zonasında xalçalar əsasən yundan toxunduğundan seyrək ilməli, qalın tüklü, həndəsi ornamentli, orta ölçüsü isə 3 kv. m, 1.5x 2(2.5) sm olur. 5-7 rəngdən istifadə edilən bu xalçalarda əsasən sürməyi göy, lalə və zoğalı qırmızı rənglər üstünlük təşkil edir. Vaxtı ilə ipəkçiliyin inkişaf etdiyi Gəncədə ipəkdən toxunulan xalçalar öz gözəlliyi ilə insanı valeh etməyə bilmir. Gəncə-Qazax xalçalarında ilmələrinin sıxlığı bu cürdür: 10 sm-də 25-30, 28-35 ilmə.

Tarixi mənbələrdəki məlumata görə, orta əsrlərdə Azərbaycan Şərqdə həm xovlu, həm də xovsuz xalça istehsalının mərkəzlərindən

biri hesab olunmuşdur. X əsrə aid (982-ci il) "Hüdud-əl-Aləm" əlyazmasında deyilir ki, Azərbaycan şəhərləri, o cümlədən Muğan öz çuvaları və palazları ilə məşhur olmuşdur; Naxçıvan, Xoy və Salmaz şəhərləri öz zililəri, xalçaları və toxuculuq məmulatı ilə, Ərdəbil və Şirvan əlvan ipək və yun parçaları ilə şöhrət qazanmışdır.

Azərbaycan qadın ustalarının əlləri ilə yaradılan gözəl xalçalar və xalça məmulatları Sankt-Peterburqda Ermitaj, Londonda Viktoriya və Albert, Vaşinqtonda Tekstil,

Evlərdə qurulan hanalar

Vaxtilə kəndlərimizdə elə ev olmazdı ki, orada iki-üç ildən bir hana qurulmasın. Qadınlar xalça toxuyub həm döşənəcəyə olan ehtiyaclarını ödəyir, həm də toxuduqları xalça-palaz, kilimləri bazara çıxarıb satmaqla, ailə büdcəsinə gəlir gətirirdi.

Hana qurmaq xüsusi bir gün idi və həmin gün elə xüsusi mərasimlə də başlayırdı. Elə ki, hansı

Parisdə Luvr, İstanbulda Topqapı sarayı kimi dünyanın böyük muzeylərini, habelə Bakıda Azərbaycan Xalçaları Muzeyini və Azərbaycan Tarixi Muzeyini bəzəyir.

Azərbaycan xalçaları həm də bu gün hər bir azərbaycanlı ailədə yaşadırlar. Ya divarları, ya da döşəməni bəzəməklə, həm də evlərə gözəllik və istilik qatır.

bir qadınsa xalça toxumaq istəyir, yeni yununu hazırlayıb, onu, didib, əyirib, rəngləyib, hazır edib, hananın qurulması vaxtı çatardı.

Hana qurmaq üçün kənddə ən məşhur xalçaçı qadın evə dəvət olunardı. Qonşu və yaxın qohum qadınların iştirakı ilə keçirilən bu mərasim çox maraqlı keçərdi. Ev sahibi olan qadın həmin gün üçün şirniyyat, yemək hazırlayar, süfrə

Əvvəli Səh. 12

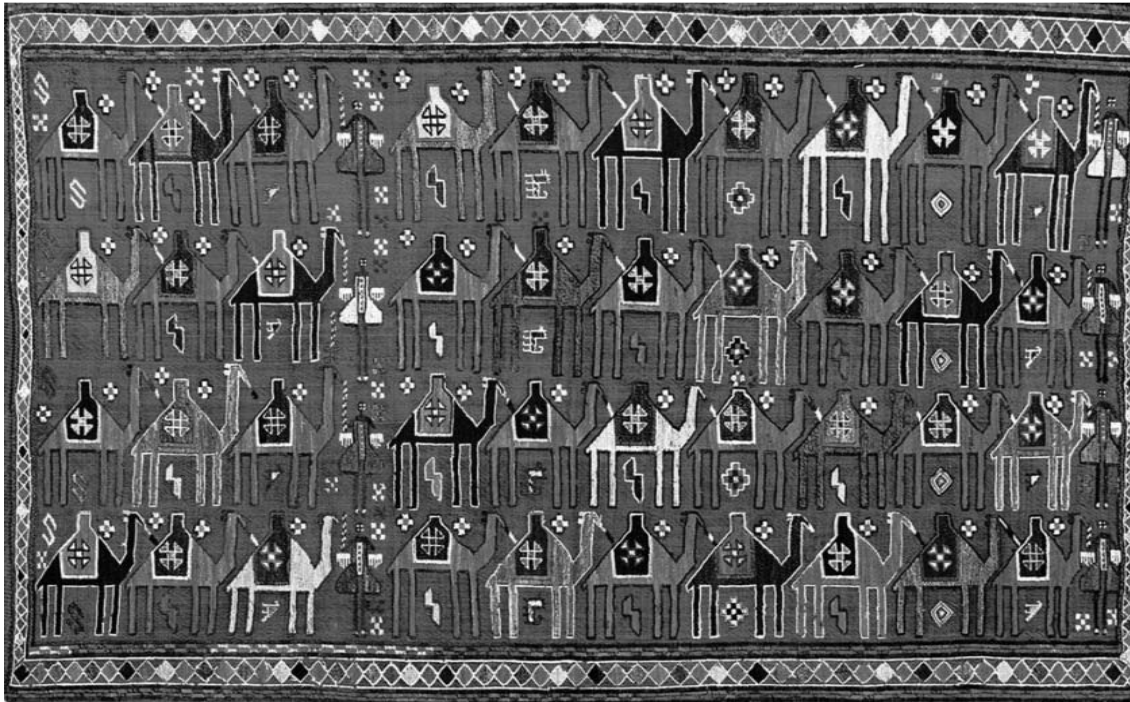
Daha sonralar anladıq ki, həqiqətən də yarımçıq xalçanın üstünü həm evdəki kiçik uşaqların əl vurmaması üçün bağlayardılar. Həm də nənəmdən öyrəndiyimiz kimi, tamamlanmamış naxışlar evə yanlış enerji ötürə bilirdi.

Unudulmaz hanakəsdi mərasimi

Vaxt ötər, xalçanın hanadan ayrıldığı gün gəlib çatardı. Bu da böyük mərasim şəklində keçirilirdi. Ona hanakəsdi də, xalçakəsdi də deyirdilər.

Qonşu, qohum qadınlar əvvəldən bilirdi ki, filankəs bu gün xalçasını kəsəcək, yəni xalça artıq hazırdır, onu hanadan ayırır yerə səracələr. Odur ki, qadınlar şirniyyatlarla xalça kəsilən evə yollanardı. Əvvəlcə yenə də kəndin ən məşhur xalçaçı qadını mərasimə başlayardı. Daha sonra bir-iki kişi də hananın yanına gələrdi ki, xalça ağır olduğu üçün onun kəsilib yerə açılmasına köməklik etsinlər. Elə ki xalça hanadan ayrıldı, yerə sərilirdi, kişilər gedər, qadınlar isə mərasimi davam etdirirdi. Belə ki, xalça yerə səriləndən sonra bu işi hər kəs-

İlmə vuraq, xalça toxuyaq: Unudulmağa qoymayaq!

üzərinə toxunduğu il, şəhərin, kəndin adı, hətta onun ailənin hansı övladı üçün hazırlandığı da həkk olunan xalçaları kim mənimsəyə bilirdi?

Hana quraq, ilmə ataq, xalça toxuyaq...

Bu gün kəndlərdə hana qurmasına çox təsadüfi halda rast gəlmək olur. Ölkədə xalça fabrik və sexləri fəaliyyət göstərsə də, lakin qadınlarımız əsrlərdən bəri evlərdə yaşatdığı xalçatoxuma sənətini də digər ənənələr kimi tarixin arxivinə göndərüb. Bəlkə də internet elə bu ənənələri əlimizdən almaq üçün yaradılan bir vasitə idi. Tez-tez həyatımıza daxil edilən sosial şəbəkələr bəlkə elə xalqları öz adət-ənənəsindən ayırır tarixindən, mədəniyyətindən uzaqlaşdırmaq niyyətinə xidmət edirdi...

Nə oldu, nə dəyişdi ki, Azərbaycan qadını kirkid-darağı, həvə-toxmağı, qayçı-bıçağı yerə qoyub smartfon telefonları əlinə aldı? Nə oldu ki, vaxt tapan kimi hana qarşı-

xalçanın kimə aid olduğunu göstərirdi. Digər tərəfdən isə bizim milli-mənəvi, ailə dəyərlərimizin göstəricisi idi. O mənada ki, xalçadakı adlar övladlarımıza olan sevgini özündə əks etdirirdi. Analarımızın öz əlləri ilə balasının evini bəzəməsi, ata evindən pay idi. Təbii ki, evdə valideynlərlə yaşayan övladın da adına xalça olurdu və üzərində də adı.

Bu gün illərdir ki, həmin xalçalar döşəmədə yer alır. Dəfələrlə yuyulub. Lakin rəngi öz tərəvətini saxlayıb. Eləcə də üzərində kimə məxsus olduğunu göstərən adlar da olduğu kimi xalçanın üzərindədir. Bu adlar həmin evlərdə böyüyən nəvələrə xalqımızın milli də-

dən yaxşı bilən qadınlar xalçanın üzərində xüsusi qayçı ilə işə başlayırdı. Yeni uzun qalmış sapları doğrayar, xalçanın hər yerini bir olmasına çalışırdılar. Bundan sonra xalça tam naxışı, gözəlliyi ilə ortaya çıxardı. Mərasimin bu hissəsindən sonra hər kəs "mübarəkdir" deyər və xalçanın üzərinə şirniçlik atardı.

Daha sonra isə yenə də süfrə ətrafında ev yeyəsinin qonağı olar, yemək yeyib, şirniyyatlarla çay içərdilər.

Beləliklə, evlərimizin yaraşığı bir xalça da digərlərinin sırasına qoşulardı. Xalça bir neçə gün yerə saxlanar, hərdən üzəri aralarında ip qırıntısı qalmasını deyər təmizlənərdi. Sonra heyətdə ağacdan ağaca bağlanan simin üstünə atılıb burada da son dəfə təmizlənərdi ki, istifadəyə verilsin.

Bu prosesdən sonra xalça ya hər hansı bir otağa salınardı. Və yaxud cehizlik üçün toxunmuşdusa, bükülüb, qırmızı lent bağlanıb evin qızının cehizləri yığılan otaqda onların yanına qoyulardı.

Üzərinə adlar yazılan xalçalar

Qızlardan fərqli olaraq, ana-nənələr oğlan övladına verəcəyi xal-

çanın üzərinə onun adını da yazardı. Bu o qədər gözəl bir ənənə idi ki, üstündən illər keçsə də bu incə məqamı hər dəfə elə incə hissələrlə də xatırlayıram.

İndi də kəndlərimizdə həmin xalçalar evlərdə ya divarda, ya da döşəmədə qalır, üzərində də evin kişinin adı. Bu ənənə bir tərəfdən ona görə gözəl idi ki, illər sonra da

yerlərindən söhbət açırdı. Onlara bu xalqın zəngin tarixindən, ənənələrindən danışır.

Daha sonralar adlar yazılan bu xalçaların ənənəsi başqa cür də yaşadılmağa başladı. Naxçıvanda xalçaçı qadınlar var ki, toxuduqları xalçanın üzərinə "Naxçıvan" yazır. Bu, çox gözəl bir ənənədir. Ona görə ki, məlum olduğu kimi erməni-

lər haqsız olaraq nəinki xalçalarını, Azərbaycanı məxsus bütün maddi-mədəniyyət nümunələrinə sahib çıxmağa çalışır. Qərb alimi Ulrik Şurman Qafqaz xalçalarına həsr etdiyi kitabında Azərbaycan xalçalarının tarixi və özünəməxsus

xüsusiyyətləri "Qafqaz xalçaları" adı altında təqdim edir. Nəticədə, ayrıca bir ölkə kimi nə Azərbaycanın, nə də xalqın adı çəkilir. Erməni xalçalarından bəhs edildiyində Azərbaycan xalçalarından deyil, ayrı-ayrı coğrafi bölgələrdən (Qarabağ, Şirvan və sair) danışılır, bu bölgənin əhalisinin etnik tərkibi saxtalaşdırılır. Qafqaz xalçaları içərisində erməni xalçalarının rolu şişirdilir.

"Əjdaha" motivindən danışılarkən qeyd edilir ki, bu ornamentlər İrandan iqtibas edilmiş və Qafqazda ermənilər tərəfindən yayılmışdır. Bundan əlavə, ien Bennetin Şərq xalçalarına həsr etdiyi kitabında Azərbaycan xalçaçılığının bəzi prinsipial məsələləri təhrif edilmişdir. Bir sıra motivlər erməni motivi kimi verilmişdir. Bütün bunlara görə xalçaların üzərinə insan və yer adlarının yazılması vacibdir. Artıq bunu ölkədə bəzi xalçaçılar edir və hər yerdə bu, belə də olmalıdır. Çünki biz erməni adlı düşmənin nələrə əl atdığını çox yaxşı görmüş bir xalqıq.

Təbii ki, vaxtilə evlərimizdə

sına qaçan, ilmələrdən özünə maraqlı dairəsi, əyləncə yaradan, asudə vaxtını yalnız hana üzərində ilmələrlə, rənglərin harmoniya ilə quran Azərbaycan qadını indi televizor qarşısında milli-mənəvi dəyərlərimizə zərbə endirən serialları izləyir, telekanalların əttökən verilişlərinin birini belə tamaşa etmədən buraxmır?

Bizə hansı qazandıra bilər: həm mənəvi dəyər, həm də maddi dəyər. Dünənkilər, yoxsa bugünkülər? Odur ki, qadınlarımız bu günün və sabahın xətrinə, övladlarının gələcəyi naminə dərinlən fikirləşsin. Xalçaçılıq sənətini yaşatmaq, qızlarımızı işə cəlb edib onlara qədim sənəti öyrətmək, yoxsa əlimizdən smartfonları yerə qoymamaq, övladlarımızın da bu fonda böyüməsinə şərait yaratmaq? Onları Azərbaycan xalçası haqqında tamamilə məlumatsız böyütmək?..

Düşünək və qərar verək: ilmə ataq, xalça toxuyaq. Bu qədim və xalqın ənənələrlə zəngin sənətini unudulmağa qoymayaq!

Mətanət Məmmədova

Erməni terroru nüvə silahından da təhlükəlidir

Tarixi reallıq ondan ibarətdir ki, qəhrəman Azərbaycan xalqı tarixin müxtəlif dövrlərində müəyyən işğallarla üzləşib, qarətlərə, talanlara məruz qalıb. Lakin heç zaman dövlətçiliyindən imtina etməyib, mübarizə hədəfindən yayınmayıb. Bu cür mübarizliyi, qətiyyəti sayəsində Azərbaycan xalqı dünya xalqları arasında ən hörmətli, nüfuzlu xalqlarından hesab edilir. Bu və digər məsələləri əsas götürərək qeyd etmək olar ki, qəhrəman Azərbaycan xalqının tarixinə bir çox şanlı səhifələrlə yanaşı, faciələr və soyqırımları ilə dolu səhifələr də yazılıb. Xüsusilə də erməni vəhşi toplumu tarixin müxtəlif mərhələlərində mifik "böyük Ermənistan" ideyasını reallaşdırmaq xülyası ilə azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə, deportasiya və soyqırımları həyata keçirmişlər. Mövcud sənədlərə və faktlara əsasən təsdiq edilir ki, erməni terror toplumu tərəfindən Qarabağ, Şamaxı, Naxçıvan, Gəncə, Quba, Lənkəran, Salyan, Zəngəzur, İrəvan və digər bölgələrdə kütləvi qətlər, talanlar və etnik təmizləmələr həyata keçiriblər. Təkcə XX əsrdə Azərbaycan xalqı erməni vəhşi terror təşkilatları tərəfindən dörd dəfə - 1905-1907-ci, 1918-1920-ci, 1948-1953-cü və 1988-1993-cü illərdə soyqırımı və etnik təmizləmələrə məruz qalıb. 1918-ci ilin 30 mart - 3 aprel tarixlərində Bakı şəhərində, eləcə də Qarabağ, Naxçıvan, Şamaxı, Quba, Xaçmaz, Lənkəran, Salyan, Zəngəzur və digər ərazilərdə Bakı Soveti qoşunları və daşnak erməni silahlı dəstələri 30 mindən çox azərbaycanlıni qətlə yetirmiş, 10 minlərlə insanı öz torpaqlarından qovmuşlar; Erməni cəlladları uşaq, qoca, qadın demədən dinc əhalini kütləvi surətdə qətlə yetirmiş, on minlərlə azərbaycanlı ilə yanaşı, minlərlə ləzgi, yəhudi, rus, avar və talış milliliyyətinə mənsub insanları qılıncdan, süngüdən keçirərək diri-diri yandırmış, milli memarlıq incilərini, məktəbləri, xəstəxanaları, məscid və mədəni abidələri dağıtmışlar; Dinc azərbaycanlıların qırğınında Bakı Sovetinin 6 min silahlı əsgəri, eyni zamanda "Daşnaksutyun" partiyasının 4 minlik silahlı dəstəsi iştirak etmişdir. Üç gün davam edən qırğın zamanı erməni silahlıları bolşeviklərin köməyi ilə azərbaycanlıların yaşadığı məhəllələrə qəflətən basqınlar etmiş, uşaqlardan böyüyədək hər kəsi qətlə yetirmişlər. Əks-inqilabçı ünsürlərlə mübarizə şüarı altında Bakı Kommunası tərəfindən ümumən Bakı quberniyasını azərbaycanlılardan təmizləmək məqsədi güdən mənfur plan həyata keçirilməyə başlandı. Həmin günlərdə ermənilərin törətdikləri cinayətlər Azərbaycan xalqının yaddaşında əbədi həkk olunmuşdur.

Erməni vəhşiliyini, soyqırımı aktlarını tarixdən silmək mümkün olmayacaq

Son iki yüz il ərzində 2 milyon azərbaycanlı erməni vəhşiliyinin qurbanı olub, yüzlərlə şəhər, kənd və qəsəbə dağıdılıb, onlarla tarixi memarlıq nümunələri yer üzündən silinib. Erməni vəhşi toplumu xaricdəki ağaların hərbi, siyasi dəstəyinə arxalanaraq, İrəvanı özünükləşdirdilər, Qafanı, Görüsü, Dərələyəzi, Basarkeçəri, ümumilikdə Zəngəzur mahalını və digər onlarla yaşayış məskənimizi işğal etdilər. Ermənilərin bu bölgədə möhkəmlənməsi azərbaycanlıların qanının tökülməsi, yurd yerlərindən didərgin salınması bahasına başa gəlmişdir. Erməni toplumu bəzi güclərin hərbi, siyasi dəstəyi ilə Azərbaycan ərazilərinə köçürülməsi prosesi on doqquzuncu əsrin sonu iyirminci əsrin əvvəllərin də daha sürətlə aparılmışdır. Nəticədə XX əsrin əvvəllərində xarici ölkələrdən köçürülən ermənilərin sayının bir milyona çatması bölgədə demokratik vəziyyətin tamamilə dəyişməsinə səbəb olmuşdur. Erməni daşnak millətçilərinin "böyük Ermənistan" ideyasını həyata keçirmələri ilə bağlı təbliğatları Qafqaz bölgəsini milli qırğınlarla gətirib çıxarmışdır. 1905-1906-cı illərdə Bakıda,

Naxçıvanda, İrəvanda, Zəngəzurda, Gəncədə və Cənubi Azərbaycanda bu qırğınlar davam etmişdir. Erməni daşnak quldur dəstələri 1905-ci il noyabrın 28-də Qarabağ bölgəsinin şəhər və kəndlərini yandıraraq, uşaqlara, qadınlara və qocalara qarşı görünməmiş vəhşiliklər törətmişlər. Erməni quldur dəstələri yalnız Şuşa, Cavanşir və Cəbrayıl qəzalarında 75-ə qədər Azərbaycan kəndini, İrəvan və Zəngəzur quberniyalarında isə 200-dən çox yaşayış məntəqəsini dağıtmış əhalini vəhşicəsinə qətlə yetirmişlər. Erməni terrorçuları hələ 1904-cü ilin sentyabrında Bakı şəhərində bir neçə azərbaycanlıni qətlə yetirmişlər. Bu qətlər isə ermənilər tərəfindən xəbərdarlıq xarakteri daşımışdır. 1905-ci il fevralın 5-də erməni terrorçu dəstələri Bakı qəzası Sabunçu kəndinin sakini Ağarza Babayevi öldürmüşlər. Qətl iğtişaş yaratmaq məqsədilə törədilmişdir. Elə həmin gün erməni quldur dəstələri realni və texniki məktəblərin 7-ci sinif şagirdləri Yakov Lebedivi və İvan Volkovu öldürmüşlər. Erməni alimi C. Libardyanın yazdığına görə 1904-1906-cı illər ərzində erməni terrorçuları 105 "siyasi qətl" törətmişlər. Bunların 56-sı ermənilərə qarşı, 32-si siyasi bəhanələrlə həm ruslara, həm də türk məmurlarına və zabitlərinə qarşı, 2-3-ü təsadüfən heç bir səbəb olmadan, qalanları isə bankirlərə və sələmçilərə qarşı olmuşdur.

Tarix heç zaman erməni vəhşiliyi kimi qəddarlıq və amansızlıq görməyib

1905-ci ilin fevralın 6-da Bakıda erməni milyonçuları Balabek Lalayevin, Artyom Babayantsın, İsay Ter Osipovun və başqalarının dəstəyi və yardımları sayəsində terror qrupu yalnız bir küçədə 18 adamı öldürmüş və 33 nəfəri yaralamışdır. 1905-ci ilin fevralın 7-də erməni terror təşkilatı Bakıda 100-dək dinc vətəndaşımızı öldürmüş və yaralamışdır. Erməni quldur dəstələri 1905-ci ilin fevralın 9-da erməni silahlı dəstələri varlı ermənilər Balabek, Lalayev, Artyom Babayants, Akop Muradyan, Karen Saakyants və digərlərinin evlərinə yığılmış, onların pəncərələrindən və damlarından şəhərin küçələrinə atəş açmış, ingilis, fransız istehsalı olan bombalar, qumbaralar atmışlar. "Daşnaksutyun" beynəlxalq erməni terror təşkilatının idarə etdiyi quldur dəstələri 1905-ci ilin 20-21 fevralında İrəvan şəhərinin müsəlman sakinlərinə qarşı insanlığa yaraşmayan hərəkətlər edərək qırğınlar, vəhşiliklər etmişlər. Dinc əhalinin vəhşicəsinə öldürülməsi bu amansız hadisənin şahidlərini dəhşətə gətirmişdir. Erməni terrorçu dəstələri qırğınların miqyasını genişləndirmək məqsədi ilə 1905-ci il mayın 11-də Bakı şəhərində Qafqaz xal-

qları arasında dostluq əlaqələrinin yaradılmasına çalışan knyaz M.A. Nakaşidzeni və onun köməkçisi Q. Takiyeskilini qətlə yetirdilər. Bu hadisəni şahid, tarixçi R.R. Subinski öz xatirələrində göstərmişdir. O dövrün məlumatlarına əsasən qatillərdən biri Dro ləqəbli Drastamat Xanayan idi. Bu hadisələrdən əvvəl Dro Zəngəzur mahalında erməni quldur dəstələrinin tərkibində dinc azərbaycanlılara qarşı qanlı qırğınlarda yaxından iştirak etmişdi. Erməni daşnak quldurları 1905-ci ilin mayın 24-də İrəvan quberniyasında dinc azərbaycanlılara atəş açdılar. Qarşılıqdan istifadə edən erməni terrorçuları 4 qadın, 2 uşaq və 5 kişi olmaqla ümumilikdə 11 insanı qətlə yetirdilər. Bu tip qətləmlər bir qədər də genişləndirən erməni quldur dəstələri 1905-ci ilin mayında Naxçıvan ərazisinə hücum edərək dinc əhaliyə qarşı qanlı divan törətdilər. Çoxlu sayda qadın, qoca və uşaqı öldürdülər.

Ermənilər 1905-ci ildə Zəngəzur bölgəsində də onlarla adam öldürülmüş, evlərə od vuraraq yandırmışlar. Hər cür silah növləri ilə təmin olunmuş erməni quldur dəstələri 1905-ci ilin 2 iyununda Mənkus müsəlman kəndinə hücum etmişlər. Silahsız kəndlilər ailələrini götürüb qaçmağa məcbur olmuşlar. Kənddə qoca və əlil olan 80 yaşlı bir sakini erməni quldurlarının əlinə keçmişdir. Erməni daşnak dəstələri 1905-ci il iyunun 8-də İrəvan yaxınlığındakı Eçmiədzin qəzasındakı Uşu azərbaycanlı kəndini mühasirəyə almış, buranı işğal etdikdən sonra kişilərin başlarını kəmiş, südümər uşaqları süngülərə keçirmişlər. Bu basqın zamanı kəndin məscidi yandırılmışdır. Ermənilər səhəri Eçmiədzin qəzasındakı Persi, Nazzəvan, Kiçik kənd, Kötüklü, Qoşabulaq və İrgu azərbaycanlı kəndlərini də yandırmış, məscidlərə od vurmuş və insanlığa yaraşmayan hərəkətlər edərək mürdarlamışlar. Erməni daşnak dəstələri öz çirkin əməllərindən əl çəkməyərək 1905 -ci ilin avqustun sonlarına yaxın Bakı əhalisinə qarşı dəhşətli qırğınlar törətdilər. 1905-ci ilin avqustun 8-də 300-dən çox erməni daşnakı Şuşa qəzasının Vənd kəndinin karvan dəstələrinə hücum etdilər. Çoxlu tacir öldürüldü, əmlakları talan edildi. Kəndin sakini Abbas bəyin oğlunu, qardaşını və bir neçə nökrə-naibini qətlə yetirdilər. Onların törətdikləri qanlı qırğınlarının məqsədi və yerli əhalini Şuşanı və Qarabağın dağılıq hissəsinin digər ərazilərini tərk etməyə məcbur etmək idi. Ermənilərin piyada və süvarilə dəstələri 1905-ci ilin oktyabrın 3-də Azərbaycanın Sırxavənd müsəlman kəndinə hücum təşkil etdilər. Bu zaman kənd əhalisi tamamilə öldürüldü, kənd isə yandırıldı.

30 illik işğal tarixi və

erməni vandalizmi

Ermənilərin azərbaycanlılara qarşı vəhşiliyi 30 illik işğal dövründə daha amansız və qəddar xarakter daşımışdır. Erməni amansız terror maşını işğal etdikləri Şuşa, Cəbrayıl, Xocalı, Ağdam, Fizuli, Kəlbəcər, Qubadlı və digər ərazilərdə bir növ daşı daş üstə qoymamışlar, insanları öldürüb, hər şey yer üzündən silmişlər. İşğaldan azad edilən ərazilərə səfərləri çərçivəsində Ağdam şəhərində olan səyahətçilər gördükləri dağıntılardan təsirləndiklərini və bölgəni "Qafqazın Xirosiması" adlandırmışlar. Ağdam şəhərində və rayonun kəndlərində yaşayış evləri, ictimai binalar, məktəblər, uşaq bağçaları, xəstəxanalar, istehsalat müəssisələrini talan edib, dağıdıb və yandırılıb. Hər şeyi məhv edən erməni vandalları tarixi abidələri, qəbiristanlıqları da dağıdıblar. Vaxtilə Azərbaycanın ən varlı rayonu olan Ağdamın yerində indi talan edilərək dağıdılmış Qafqazın Xirosimasına çevrilmiş xarabalıqlar qalıb. Füzuli rayonu ərazisindəki memarlıq abidələri yerlə yeksan olunub. Qarğabazar kəndində XVII əsrə aid karvansara və məscid, XVIII əsrə aid türbə, Aşağı Ayıbasanlı kəndində İbrahim türbəsi, Qoçəhmədli kənd məscidi, Aşağı Vey-səlli kəndində XII əsrə aid qəbiristanlıq və Mir Əli türbəsi (XIII əsr), Horadiz məscidi və İmamzadə türbəsi, Füzuli şəhərində Qacar, Böyük Pirehmədli, Mərdinli kəndlərindəki məscidlər, Saracılıq və Gorazılı kəndlərindəki körpülər, Mərdinli kəndi yaxınlığındakı daşdan yonulan at, qoç fiqurları, dünyanın ən qədim insan məskənlərindən olan Azix mağarası, həmçinin kurqan tipli arxeoloji abidələr erməni vandalizminin qurbanı olublar. Otuz ilə yaxın erməni işğalı altında qalmış Füzuli rayonunun təbii sərvətləri də talan olunub. Ermənilər meşələrdəki ağacları vəhşicəsinə qırıb, yaxud yandıraraq məhv ediblər.

Erməni terroru məhv edilməyə bəşəriyyət daim təhlükədə olacaq

Erməni vəhşiliyini gördükdən sonra bu qənaətə gəlsən ki, bəşəriyyət, xüsusilə də özlərini dünyanın aparıcı dövlətləri və liderləri kimi təqdim edənlər insanlıq hissini itiriblər. Çünki susurlar, danışmırlar, ermənilərin bir toplum olaraq yer üzündən silinməsi üçün təsirli tədbirlər görmürlər. Bu da ona dəlalət edir ki, bəzi aparıcı dövlətlər erməni terrorunun yaşamasında maraqlıdırlar. Elə ulu əcdadlarımız da ermənilərin bir toplum kimi mövcudluğunun saxlanmasında ən günahtar deyillər. Ən az ulu sərkərdələrimiz, böyük fəhrlərimiz ermənilərin Azərbaycan ərazilərinə köçürülməsinin qarşısını ala bilmədilər. Bu baxımdan bu gün ki nəsil Teymurləngi, Şah İsmayıl Xətəini, Nadir Şahı və digər sərkərdələri qınayıırıq, erməni toplumunun kötüyünü vaxtında kəssəydilər, bu gün bizlər onların terrorunun qurbanı olub, əziyyət çəkməzdik. Etinasızlıq göstərilməsindən bəhrələnen ermənilər böyük güclərin hərbi, siyasi dəstəyinə arxalanmaqla Cənubi Qafqazda yerləşdilər. Möhkəmləndikdən sonra isə azərbaycanlılara qarşı qətləmlər həyata keçirdilər, evləri dağıtdılar, şəhərləri, kəndləri viran etdilər.

Bütün bu faktlar bir daha onu təsdiq edir ki, erməni vəhşiliyi dünya üçün təhlükə mənbəyidir. Baxmayaraq ki, bəzi ölkələr, xüsusilə də Fransa, Hindistan, ABŞ, Fars-molla rejimi, Yunanıstan və digər ölkələr ermənilərə himayədarlıq edir onlara hərbi, siyasi, maliyyə dəstəyi göstərirlər. Lakin unudurlar ki, günün birində bəslədikləri erməni terroru onların özlərinə qarşı çevriləcək. Şəhərləri erməni terror nəticəsində dağıdılanda, insanları kütləvi şəkildə terrorun qurbanı olanda hərbi, siyasi, maliyyə dəstəyi ilə necə böyük və amansız ilan bəslədiklərinin fərqi olacaq. O zaman isə artıq gec olacaq.

İLHAM ƏLİYEV

Yox olan varlıq, var olan yoxluq: Yaradılışın sirri harada gizlənir?

ELMİN SONU

(IV YAZI)

Əvvəli ötən sayımızda

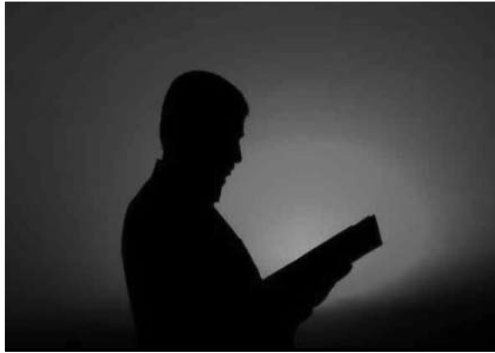
Qurtuluşun sehirli formulu

Genetika elminin ortaya çıxardığı elmi faktları oxuyanda adam dəhşətə gəlir. Genlərimizdə kainata sığacaq qədər informasiya bazası var və bunların hamısı kodlarla, yəni, namlum dilde sözlərlə yazılıb. İnsanın genetik kodu 30.000-ə qədər gendən ibarətdir. Bir dəst genomun uzunluğu 3 milyarddan çox hərfdən ibarətdir! İndiyədək yaşadığımız bütün həyatların informasiyası altşüurumuzda həkk olunub. Yaradılışda heç vaxt heç nə itmir. İnsan bu dünyadan çıxanda əbədi informasiya bazası açılır və yenidən ona yüklənir. Bəzi alimlərin dediyinə görə, dünyaya gələn körpənin beyninə bətnə olduğu 9 ay müddətində Ruhun var olduğu bütün dövrlərin informasiya bazası yüklənir. Sadəcə dünya həyatında yalnız əməliyyat yaddaşı (Cari yaddaş) işləyir, alt yaddaş (Big data) isə qapalı olur. Əgər belə olmasaydı insan simulyatorada sınıdığını anlayardı.

Heç nə təsadüfən baş vermirdi. Təsadüf adlı bir şey yoxdur, hər şey zərurətdir. Hadisə-səbəb-nəticə əlaqəsi üzərindədir. Kainatda karma qanunu işləyir. Bu ən ədalətli sistemdir. Nə əksirsən, onu da biçirsən. İnsan düşüncəsi kainatın özü kimi sərhədsiz, insan ruhu isə əbədi və laməkandır. Alın yazısı yoxdur. İnsanı Tanrı robot kimi yox, tam müstəqil varlıq kimi yaradıb. Yaradan bizim nə edəcəyimizi bilir, lakin qərarı həmişə biz veririk. Bu cəhətdən insan bir çox kosmik varlıqlardan üstündür, məsələn mələklər sadəcə proqramlaşdırılmış robotlardır və öz proqram üzrə vəzifələrini yerinə yetirirlər, onların müstəqil qərar vermək səlahiyyətləri yoxdur.

Yaradanın əbədi məkanında varlığımızın əbədi mövcud olduğumuzu anlamaq üçün deyil, bəzi kitablar deyildiyi kimi bura yalançı dünyadır, cəza batalyonudur, yenidən kamilləşmək məkanıdır. Məvəqqəti məkan və məhdudlaşdırılmış imkanlar. Burada müəyyən müddətlik kamilləşmə və təmizlənmə üçün virtual olaraq dərs keçməyə göndərilmişik və məşhur məsələ deyildi kimi, "biz öyrənənədək dərs davam edəcək". Yeni reinkarnasiyaların sayı bizim kamilləşməyimizi nə vaxt bitirəcəyimizdən asılıdır.

Müqəddəs kitablarda deyildiyi kimi, insan ət-sümükdən ibarət kütələ deyil, bu bədəni idarə edən ruhi varlıqdır. Bədən ruhun müvəqqəti olaraq istifadə etdiyi maşındır. Bu ruh çox maşınlar istifadə edib və edəcək, sinifdə qaldıqca yenidən

həmin sinifə göndərilir və öyrənmə davam edir. Kamilləşməsinə başa çatdıranda və yüksək kainata layiq vəziyyətə çatanda materialist elmin görə və girə bilmədiyi qeyri-maddi kainata keçid edir və əbədi varlıq kimi həyatını davam edir.

İnsanın yaradılışı çox nəhəng bir ali proyektin təntənəsidir. "Biz sizi özümüze oxşar yaratdıq" deyən Yaradılışın sahibi insana ağılgəlməz imkanlar verib ki, biz onların 1 faizindən belə müsbət işlər üçün istifadə edə bilmirik. Əksinə, bu gücümüzə daha çox şər işlər üçün istifadə edirik. Lakin bu təbii prosesdir, insanın təkamülü, mükəmməlləşməsi üçün bu yol keçilməlidir. Sonda insan layiq olduğu ali mərtəbəyə yüksələ biləcək. Lakin hələ bunu dərk edə bilmirik.

Nə vaxtsa bacaracağıq. Yaradan kosmik ictimaiyyət qarşısında insanın prezentasiyasını keçirəndə bəzi speptik yüksək varlıqların narahatlığına cavab olaraq bəyan etmişdir: "Mən bildiyimi siz bilmirsiniz!".

Yaradılışın sirrini, varlığımızın ali məqsədini heç olmasa bir az anlamaq üçün tək yol var- elmləri və dinləri dərinlən öyrənmək. Bu ikisinin vəhdətdə olduğunu və birini təsdiqlədiyini dərk edəndə həyatın mənasını, yaradılışın məqsədini anlamaq olur. Əlbəttə, elmi mistisizmlə qarışdırmaq bir az qərībā görüne bilər. Lakin əgər ikisi də eyni şeyi deyirsə, artıq qərībā görülmür.

Vedantanın sonuncu bölməsi olan "Upanişad"da deyilir: "İnsan bədəni necədirsə, kainatın bədəni də elədir. İnsan ağılı necədirsə, kosmik ağıl da elədir. Mikrokosmos necədirsə, makrokosmos da elədir. Atom necədirsə, kainat da elədir".

Son elmi kəşflərə görə, bilinən kainatın forması insan beyninə çox oxşardır...

Biologiya elmləri doktoru Tatyana Çerniqovskaya yazır: "Beyin çox sirli və güclü bir şeydir, biz onu yanlış olaraq "özümüzünkü" hesab edirik. Bunun üçün heç bir əsasımız yoxdur: kimin kimə aid olması ayrıca bir mövzudur. Beyin bir qərarı insan onu dərk etməzdən bir neçə saniyə əvvəl verir. Bu, beyin fəaliyyəti üçün böyük bir müddətdir. Beləliklə, sonda qərarı kim verir: insan, yoxsa onun beyni? Evin sahibi əslində kimdir? Beynin kəlləminin içində olması ona "mənim" deməyə haqq vermir. O bizdən misilsiz dərəcədə güclüdür. Beyin üzərində heç bir hakimiyyətimiz yoxdur və o, özbaşına qərar verir. Ancaq burada çox incə bir məqam var. Ağılın mühüm hiyləsi odur ki, bütün qərarları beyin özü verdiyi, hər şeyi özü etdiyi halda, insana signal göndərir ki, narahat olma, hər şeyi özün etmişən, bu sənə qərarın idi".

Bioloji genetik sistem də ağılgəlməz dərəcədə möhtəşəm və mükəmməldir. Bunu göstərmə milyonlarla elmi fakt var, lakin burada qeyd etmək mümkün deyildir. Sadəcə insan orqanizminin 2 trilyondan artıq canlı tərəfindən idarə olunmasını bilmək kifayətdir. Bütün komanda Ruhun, Şüurun əməllərini həyata keçirmək üçün mütəşəkil formada və yüksək şüurlu formada çalışır. Bu sistemin təsadüfən yaranması, küləyin süpürüb apardığı metal qırıntıların öz-özünə yığılaraq son model təyyarə əmələ gətirməsi kimi bir şeydir.

İnsanda 5 milyon qan hüceyrəsi vardır. 6-7 nanometrik 1 qan hüceyrəsində 270 milyona yaxın hemoglobinin hüceyrəsi var. Bu qədər proteinin təsadüfi düzlüklə mükəmməl proqram yerinə yetirməsi nəzəri cəhətdən belə mümkün deyildir. 574 amünasitli 1 ədəd proteinin təbiətdə təsadüfən əmələ gəlməsi ehtimalı 10 üstü 950-də 1 ehtimaldır. Qeyd etdiyimiz kimi 10 üstü 50-də 1-dən sonrakı rəqəmlər nəzəri cəhətdən belə heç cür mümkün olmamaq deməkdir.

Bununla belə, bədənımız nə qədər mükəmməl olsa da, biz bu bədən deyilik. Biz bu maşının (bədən) sürücüsüyük. Obrazlı desək, bədən Ruhun müvəqqəti paltarıdır. Həqiqətə giriş bunu anlamaqdan başlayır.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

Müdrilər insanın fiziki bədənə ibarət olmadığını anlamış, ölümün bu maddi döviyyədən qurtuluş olduğunu dərk etmiş, özlərinin əbədi olduqlarını, bilikdən və şüurdan başqa heç nəyin heç bir dəyəri olmadığını başa düşmüş ali şəxsiyyətlərdir. Onlar bu maddi kainatdan qurtulub əbədi ruhi kainata keçəcəklər. Digərləri isə təkrar-təkrar bu dünyaya gələcək, gedəcək, ta ki, kamilləşməni tamamlayana qədər. "Ölüm"dən sonra nələr baş verdiyini təsvir edən "Tibet Ölülər Kitabı"nda bu proses incəliklərinə qədər təsvir edilir. Maraqlıdır ki, kliniki ölüm keçirənlər də eyni şeyləri deyir.

Əxlaqi bir kainat nizamı olan karma qanununa görə, bu həyatda işlənən əməllər, canlının taleyinə təsir edir və onun təkrar bədənəlməsində rol oynayır. Bunun nəticəsi olaraq hər bir kəs öz mövqeyini, vəziyyətini öz əməliylə qazanır. Yaxşı bir insanın vəziyyəti pisləşməyə doğru gedirsə, əvvəlki həyatında işlədiyi pis əməllərin; əgər yaxşılaşma doğru gedirsə əvvəlki həyatında işlədiyi yaxşı əməllərin qarşılığıdır. Bu, daha əvvəlki həyat şəklinin cəza və mükafat olaraq özünü göstərməsidir. İnsan, keçmişdə nə əkmışsə, gələcəkdə onu görəcəkdir. Bhaqavad-Qitada Tanrı Krişna belə deyir: "Siz, yalnız vəzifənizi yerinə yetirməklə məsulsunuz. Əgər bir səmərə hasil olarsa, o məndən gəlir".

Karma qanununa görə, Ruh, qazana, yüksələ bildiyi səviyyəyə uyğun heyvan, bitki, insan və ya mələk şəklində doğulur. Bu doğuluş bir səbəb-nəticə əlaqəsi içində gerçəkləşir. Mənəvi və əxlaqi qarşılıq, yeni edilənlərin nəticəsi ruhun göstərdiyi nəticə sayəsində mümkün olur. Sonrakı həyatda xoşbəxt olmaq, doğru hərəkətlərdən asılıdır. Nə əksirsənsə, onu da biçəcəksən...

"Bhaqavad-Qita"- 8/20. "Onlar dedilər: -Budur O, Tanrının əzəli Şəxsiyyəti, biz Onu yaxşı xatırlayırıq. Təbiət qunalarının (qüvvələrinin, enerjilərinin- red.) yaradılışı təzahür etməzdən əvvəl tək O mövcud idi və Ulu Tanrı olduğu üçün bütün canlı varlıqlar, enerjiləri dondurularaq gecə yuxuya dalırmış kimi, yalnız Ona qovuşurlar".

Maddi yaradılış Tanrı tərəfindən hərəkətə gətirilən maddi təbiətin 3 qunasının qarşılıqlı təsiri nəticəsində baş verir. Şruti-mantrada deyilir ki, yaradılışdan əvvəl yalnız Ulu Tanrı Vişnu mövcud olub. Bütün kainatlar toxum şəklində yalnız Onun nəfəsindən yaranıb və tədricən hər birində saysız-hesabsız ulduzlar, planetlər olan nəhəng formalara çevriləblər.

Vedalara görə, canlı varlıqların

Tanrıya qovuşması maddi kainatın sonunda özü-özünə baş verir. Lakin bu, canlı varlığın öz fərdiyyətini itirməsi demək deyildir. Fərdiyyət qalır və Tanrının ali iradəsi ilə növbəti yaradılış başlayan kimi bütün yuxuya getmiş fəaliyyətsiz canlı varlıqlar keçmişdəkinin davamı olaraq həyatın müxtəlif sahələrində öz fəaliyyətlərinə başlamaları üçün yenidən buraxılırlar. Bu maddi həyatımızdakı yuxuya bənzəyir.

Ölüm deyər bir şeyin olmadığını yalnız müdrilər anlamaq bilər. Yaradılmış heç nəyin ölmədiyi, yox olmadığı elmi olaraq sübut edilib. Bu oyuncaq dünyada oynanan oyunlar (həyat) sadəcə bir yuxu kimidir-virtualdır, qeyri-realdır, bu ruhun aldığı dərslərdir, onun imtahanıdır.

Qurani-Kərimdə "Göydə uçan elə bir quş, yerdə gəzən elə bir heyvan yoxdur ki, onlar da sizin kimi ümmətlər olmasınlar və sonda hamınız Mənim dərğahıma dönəcəksiniz" ayəsi var. Bütün canlılar ruha malikdir, sadəcə maddi kainatda hərənin öz missiyası, hərənin öz həyatı, öz dünyası var. Vedalara görə, "insan", "heyvan" anlayışları ruha yox, bədənə aiddir. Elm deyir ki, kainat genişlənir, bir vaxt bu proses dayanacaq və geriye qayıdış başlanacaq və bütün kainat tək bir nöqtədə birləşəcək. Necə də heyretəmizdir, elə deyilmi? Bhaqavad-Qitada, Quranda, Bibliyada və s müqəddəs kitablarda bu sadə formada izah edilib.

Həqiqəti yalnız onu axtaranlar görə bilər. Həqiqət isə elə ali və möhtəşəmdir ki, onu əldə etmək asan deyil, bunun üçün dizini yerə qoyub elmləri və dinləri öyrənməli, sənə verilmiş beyindən istifadə etməlisən. Başqa yol yoxdur. Yaradılışın məqsədi də budur- ali varlıqlar ali səviyyəyə çatdıqda ali məskəne aparılır, ot kimi yaşayanlar isə sadəcə canlı varlıqlardır, onlar hələ maddi dünyaya çox gəlib gedəcəklər. "Siz öyrənənə qədər dərs davam edəcək".

Əgər elmləri və dinləri öyrənərək həqiqəti dərk etməyə tənbəllik edənlər üçün üçün çox asan bir yol var- Sevgi zirvəsinə qalxmaq. Yalnız Sevgi bizi xilas etmək gücündədir. Tanrının özünün belə qalib gələ bilməyəcəyi, özündən qüdrətli olaraq yaratdığı Sevgi. Kamilliyin ən yüksək zirvəsi Sevgidir. Fövqəlinas səviyyəsinə yüksəlmək, maddi illuziya dünyasından qurtulmaq, Yaradanın dərğahına layiq ola bilmək üçün bu ən asan və birbaşa yoldur. Sevgi, yeganə sehirli formuldur.

Sevgilərlə...

(ardı olacaq)

Elçin Bayramlı

“Bakalavrların ciddi narazılıqları müşahidə olunur”

TƏHSİL EKSPERTİ DANIŞDI

“Dünən keçirilən magistratura imtahanları ilə bağlı bakalavrların ciddi narazılıqları müşahidə olunur. Onların əsas iddiası imtahanın əvvəlki illərlə müqayisədə daha çətin olmasıdır. Bəs bu iddialar nə qədər doğrudur? Əvvəlki illərin nəticələri, imtahanın məzmunu və beynəlxalq təcrübə əsasında bu məsələyə nəzər salaq”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında təhsil eksperti Kamran Əsədov deyib.

Kamran Əsədov sözlərinə belə davam edib: “Dövlət İmtahan Mərkəzinin statistik məlumatlarına görə, son illərdə magistraturaya qəbul imtahanında nəticələr ciddi dəyişikliklərə məruz qalıb. 2023-cü ildə magistraturaya qəbulda iştirak edənlərin 60%-dən çoxu keçid balını toplaya bilsə də, 2022-ci ildə bu göstərici 70%-ə yaxın idi. Bu, imtahanın çətinliyinin ildən-ilə dəyişdiyini göstərir. Lakin bu dəyişikliklərin əsas səbəbi sualların çətinləşməsi deyil, imtahanın məzmununa edilən düzəlişlər və bakalavrların hazırlıq səviyyəsidir.

Son magistratura imtahanında məntiq və informatika bloklarının əvvəlki illərlə müqayisədə daha mürəkkəb olduğu bildirilir. Bunun səbəbi həm sualların mahiyyətinin dəyişməsi, həm də bakalavrların imtahana hazırlaşarkən istifadə etdiyi resursların kifayət qədər uyğun olmaması ola bilər. Xüsusilə informatika fərinde proqramlaşdırma və alqoritmik düşüncə ilə bağlı sualların artması bezi iştirakçılar üçün ciddi çətinlik yaradıb. Bu isə təhsil sisteminə bakalavr səviyyəsində məntiq və riyazi düşüncənin inkişaf etdirilməsinə daha çox ehtiyac olduğunu göstərir. Dünya təcrübəsinə baxdıqda görürük ki, magistratura səviyyəsinə qəbul imtahanları bir çox ölkədə çətinlik dərəcəsinə görə dəyişir. Məsələn, ABŞ-da magistratura

qəbul imtahanı olan GRE (Graduate Record Examination) əsasən analitik yazı, riyazi məntiq və verbal bacarıqları yoxlayır və burada açıq suallarla yanaşı, tədqiqat və analiz qabiliyyəti də tələb olunur. Avropa ölkələrində isə magistraturaya qəbul əsasən bakalavr dövründə toplanan kreditlər və tələbənin əvvəlki akademik performansı əsasında həyata keçirilir. Azərbaycanda isə magistraturaya qəbul imtahanı təkcə bakalavr təhsilinin nəticələrinə əsaslanmır, həm də əlavə bilik və bacarıqları yoxlayır.

İmtahanın çətinliyi subyektiv bir anlayışdır. Hazırlıq səviyyəsi yüksək olan bakalavrlar üçün suallar adi səviyyədə görünə bilər, amma hazırlaşmaq üçün kifayət qədər resurs və vaxt ayırmayanlar üçün çətinlik yarada bilər. Buna görə də, obyektiv qiymətləndirmə üçün rəsmi nəticələri gözəlmək lazımdır. Əgər bu il uğur qazananların faizi əvvəlki illərə nisbətən kəskin şəkildə aşağı olarsa, bu, imtahanın həqiqətən daha çətin olduğunu göstərə bilər. Bundan əlavə, magistraturaya qəbul imtahanlarının məzmununun tədricən dəyişdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması tələbələrə təkcə testlərə hazırlaşmaq üçün mexaniki üsullardan yox, daha çox analitik düşüncə bacarıqlarını inkişaf etdirməsinə yönəlməlidir. Əks halda, bakalavrlar hər il eyni problemlərlə üzləşəcək və imtahanın çətinliyi müzakirə mövzusu olaraq qalacaq.

Nəticə etibarilə, bu ilki magistratura imtahanı ilə bağlı iddialar yalnız yekun nəticələr və statistik göstəricilər açıqlandıqdan sonra dəqiq qiymətləndirilə bilər. Lakin ümumi tendensiyalar göstərir ki, bakalavr səviyyəsində verilən biliklərin məzmunu və magistratura üçün tələb olunan bacarıqlar arasında boşluqlar mövcuddur və bu, bakalavrların imtahan prosesində çətinlik çəkməsinə səbəb olur. Azərbaycanın ali təhsil sistemi bu boşluqları doldurmaq üçün daha sistemli yanaşma tətbiq etməli və magistratura qəbulunun məqsədyönlü şəkildə tənzimlənməsinə çalışmalıdır”.

Ayşən Vəli

Abşeronda 900 manatlıq samovar oğurlayan şəxs yaxalandı...

Sumqayıt şəhəri və Abşeron rayonunda evlərdən oğurluq edən şəxslər saxlanılıblar. Bu barədə Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti məlumat yayıb. Bildirilib ki, Sumqayıt şəhəri ərazisində yerləşən 3 evdən naqıl, təmir alətləri və inşaat materiallarının oğurlanması barədə polisə məlumatlar daxil olub. Sumqayıt ŞPİ 5-ci Polis Bölməsi

məsi əməkdaşlarının keçirdikləri tədbirlərlə əməlləri törətməkdə şübhəli bilinən, əvvəllər məhkum olunmuş 40 yaşlı E.Ağasıyev müəyyən olunaraq saxlanılıb. Bundan başqa Abşeron rayonu ərazisində yerləşən evlərin birindən 900 manat dəyərində 3 samovarı oğurlamaqda şübhəli bilinən 28 yaşlı M.Məmmədovun saxlanması da polis əməkdaşları tərəfindən təmin edilib. Faktla bağlı araşdırmalar aparılır.

ELAN

Yeni Azərbaycan Partiyasının Ucar rayon təşkilatı tərəfindən Mahmudov Elçin Aqil oğluna verilmiş 001527 nömrəli üzvlük vəsiqəsi itirildiyi üçün etibarsız sayılır.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

Bu ölkədə əcnəbilərin mənzil alması qadağan olunur

A vstraliya federal hökuməti əcnəbi vətəndaşların ölkədə mənzil almasına qadağa qoymağa hazırlaşır. Bu barədə baş xəzinədar Cim Çalmers mətbuata açıqlamasında bildirib. “Hökumət ən azı iki il ərzində xarici investorlara hazır yaşayış binaları almağı qadağan edəcək və həmçinin əcnəbilərin torpaq alması ilə bağlı bank əməliyyatlarına ciddi nəzarət edəcək.

Bu, milli mənzil bazarında qiymətləri aşağı salmaq üçün edilir”, - deyə o vurğulayıb.

Onun sözlərinə görə, əcnəbilərin hər hansı mənzil almasına tam qadağa 2025-ci il aprel 1-dən 2027-ci il martın 31-dək qüvvədə olacaq.

BAŞSAĞLIĞI

Sumqayıt Dostlar Klubu idarə Heyətinin sədri Hümət Həsənoğlu, klubun idarə Heyətinin üzvləri-Sovet Şükürov, Əli Əmirov (Ələmi), Mayılxan Tağıyev, Məmməd Vəliyev, Ağalar İdrisoğlu, Kamil İbadov, Sahib Fərzəliyev, Eyruz Məmmədov, Rafiq Mehdiyev, Vüsal Hətəmov, Akif Şahbazov, Əliyar Fərzəliyev, Aydın Məlikov, Şahin Şəfiyev, Aydın Abbasov, Adil Poladov, Hacı Tahir Məlikov, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının dosenti, riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, Sumqayıt Dostlar Klubunun fəxri üzvü Ağamehdi Mehtəliyevə həyat yoldaşı

**Sədaqət xanım
Həsənağa qızı Mehtəliyevanın**

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Allah rəhmət eləsin

**Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev**

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN KEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 2700